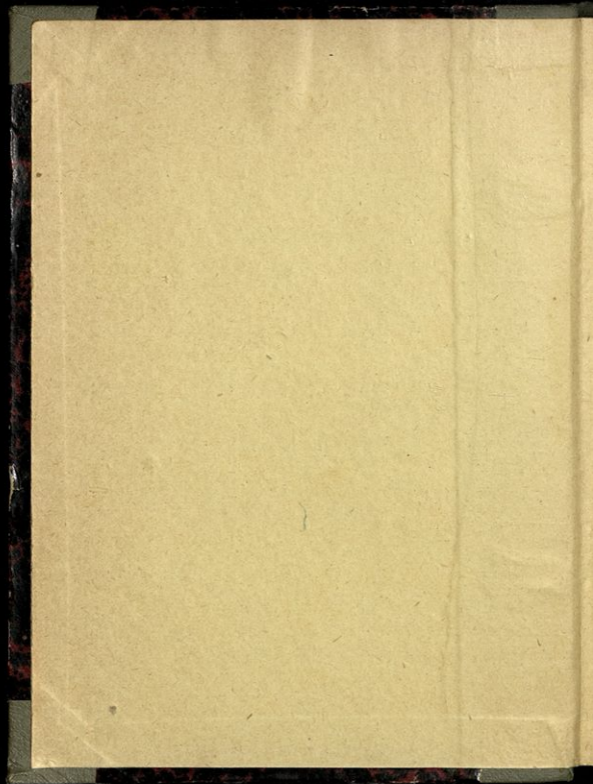

65038

3,4.

- I. zvezek
Slovenščina, op. dr. R. B. — Zvezek št. 1.
R. B. — Priloge. Priloge št. 1. — Priloge št. 2.
Priloge št. 3. — Priloge št. 4. — Priloge št. 5.
Priloge št. 6. — Priloge št. 7. — Priloge št. 8.
Priloge št. 9. — Priloge št. 10. — Priloge št. 11.
Priloge št. 12. — Priloge št. 13. — Priloge št. 14.
Priloge št. 15. — Priloge št. 16. — Priloge št. 17.
Priloge št. 18. — Priloge št. 19. — Priloge št. 20.
- II. zvezek
Ivan Hriben. Priloge št. 1. — Priloge št. 2.
Priloge št. 3. — Priloge št. 4. — Priloge št. 5.
Priloge št. 6. — Priloge št. 7. — Priloge št. 8.
Priloge št. 9. — Priloge št. 10. — Priloge št. 11.
Priloge št. 12. — Priloge št. 13. — Priloge št. 14.
Priloge št. 15. — Priloge št. 16. — Priloge št. 17.
Priloge št. 18. — Priloge št. 19. — Priloge št. 20.
- III. zvezek
Priloge št. 1. — Priloge št. 2. — Priloge št. 3.
Priloge št. 4. — Priloge št. 5. — Priloge št. 6.
Priloge št. 7. — Priloge št. 8. — Priloge št. 9.
Priloge št. 10. — Priloge št. 11. — Priloge št. 12.
Priloge št. 13. — Priloge št. 14. — Priloge št. 15.
Priloge št. 16. — Priloge št. 17. — Priloge št. 18.
Priloge št. 19. — Priloge št. 20.

Lisiki.

Pod tem naslovom bode „Národna tiskarna“ v Ljubljani izdavala zbirko spisov beletrističnega in znanstvenega zapopadka v zvezkih po 20 do 50 krajcarjev.

Prvi trije zvezki so že na svitlo prišli in jih imajo sledeči bukvarji na prodaj:

V Ljubljani: Janez Giontini; Jurij Lercher; Zeschko & Till; Otokar Klerr. — V Celovcu: J. Leon; E. Liegel. — V Mariboru: E. Ferlinec. — V Trstu: F. H. Schimpf. — V Gorici: Karel Sohar. — V Celji: Karel Sohar. — V Ptuj: Vil. Blanke.

I. zvezek 25 kr.

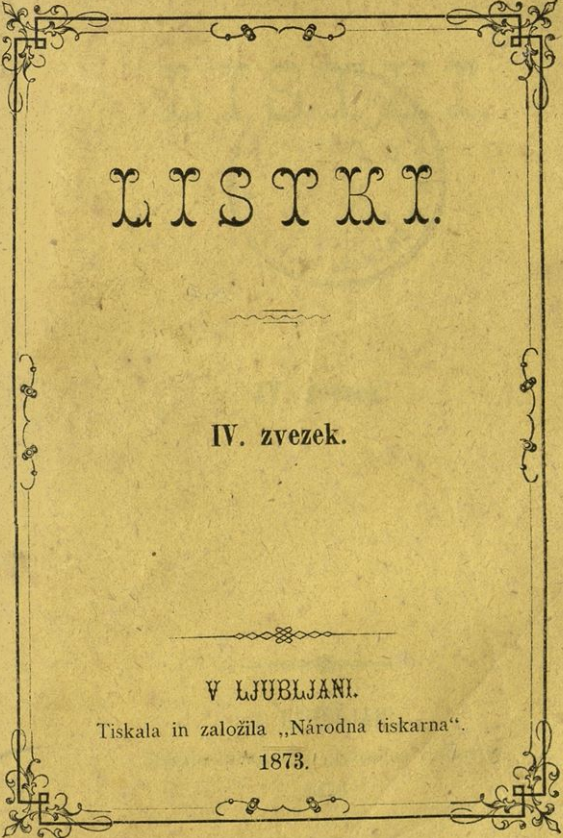
Stenografija, sp. dr. *Ribič*. — Životopisje, sp. *Rajč Bož*. — Prešern, Prešerin ali Preširen, sp. *Fr. Levstik*. — Telečja pečenka, novela, sp. *J. Jurčič*. — N. Machiavelli, sp. dr. *Ribič*. — Pisma iz Rusije, sp. dr. *Celestin*. — Trštvo z grozdjem na Ruskem, sp. dr. *J. Vošnjak*. — Čegava bode? sp. *J. Ogrinec*. — Narodni jezik in trgovina, spisal *L. Haderlap*.

II. zvezek 50 kr.

Ivan Erazem Tatenbah. Izviren roman, spisal *J. Jurčič*.

III. zvezek 25 kr.

Prvi poljub. Novela, spisal *J. Skalec* — Na črni zemlji. Novela, spisal *J. Skalec*.

L I S T K I.

IV. zvezek.

V LJUBLJANI.

Tiskala in založila „Národna tiskarna“.

1873.

1787

V. LUBJANA

1787

1787

L I S T K I.

IV. zvezek.

V LJUBLJANI.

Tiskala in založila „Národna tiskarna“.

1873.

65038

IV. 2700k

LJUBLJANA

Univerza na Ljubljani, Filozofska fakulteta

1971

ЛЕПИ ДНЕВИ.

Spisal

F. L. Paulus. =

F. Lever

I. V Italiji.

„Kennst du das Land, wo die Citronen blühn,
Im dunklen Laub die Gold-Orangen glühn,
Ein sanfter Wind vom blauen Himmel weht,
Die Myrte still und hoch der Lorbeer steht,
Kennst du es wol?

Dahin! Dahin

Möcht' ich mit dir, o mein Geliebter, ziehn!“

Göthe.

I. Čez Brenner.

Kolikrat sem sredi vesele dijaške družbe tiho sedel poleg neprecenljive dolenjske kaplje v srečni Ljubljani, ko si nam tirolske jodlerje prepeval ti, predragi Leon — (bog vedi, v katerem kotu kranjske Sibirijske zdaj gorjanske duše paseš!) — ter si v duhu slikal tirolske

ledene gore pa cvetoče doline, deroče vode pa zelene planine; kolikrat sem želel z lastnimi očmi videti, prepotovati i poznati črnih Čehov lepo deželo, o kateri nam narodna in umetna pesen, brzonogi turist i misleči prirodopisec ali geograf toliko zanimivega vedo pripovedovati! Kedo mi bode torej zameril radost, katero sem v prsih čutil, ko sem 17. sept. 1871 vračaje se s trimesečnega potovanja po Švici, po južni i zapadni Nemčiji na bavarsko-avstrijski meji zagledal tirolskih gor prve vršace! „Land Tirol, du bist mei Freud!“ — ta lepa narodna pesen mi je iz ljubljanskih studentovskih let donela po ušesih, ko sem v Kufsteinu srčno vesel z vagona skočil na tirolsko zemljo.

Bil pa nijsem samo na Tirolskem, bil sem po daljši ločitvi spet doma — na Avstrijskem.

Vsem tisočernim napakam vkljubu, katere tujei i domači naši stari Avstriji po pravici i krivici očitajo, ima ta država za človeka, ki je v njej rojen in kateremu je

osoda odločila v njej živeti in umreti, vendar nekaj posebnega, rekel bi — materinega na sebi, tako da mu srce gorkeje bije, da nehoté za klobuk prime, pa se odkrije, ko vračaje se s tujega stopi na domača tla. „Tu sem doma!“ pravi, ko zagleda spet dvo-glavnega orla, črnorumeni mejnik na granici, vojaka v beli suknji in usta se mu na sladák smeh potegnejo, ko zapali čez dolgo časa spet — prvo dobro kubo ter zapazi v železnični restavraciji prvo, ne sicer plemenito, a dobro i zdravo domače vino na mizi.

Če se črnogledim pesimistom te besede prenavdušene zdé, morajo pomisliti, da sem prihajal iz črnobelega, baš tistikrat francoske krvi pijane i s francoskimi milijardami napasene Nemčije, kder je ves narod v bismar-kizem in prusaštvo vtopljen z velikim šumom in hrupom praznoval konec krvave vojske ter veselil se svojih čudovitih zmag. „Der frische, fröhliche Krieg“ je bil predmet vsega govorjenja, — „die Wacht am Rhein“ me je preganjala od ranega jutra do poznega ve-

čera; če je nij zvižgal pred menoj na ulici črevljarski fant, sem jo čul na glasoviru igrati z bližnjega okna; če je nij gódlá vojaška kapela na promenadi, piskali so jo popotni muzikantje v pivovarni. V takem šumotnem narodnem vrenji, ki je presegalo i dušilo glasni jok i zamolklo žalovanje zapuščenih vdov in sirot, pa tujec začne premišljevati ter primerjati domače razmere z ónimi sosedne države in nehoté se malo bolje — popatrijoti.

No, saj veliko tega navdušenja se mi je ohladilo, še predno mi je v Kufsteinu zasmojena kuba zgorelá; kajti uže to, kar sem videl iz vagona gledaje po inški dolini, nij ravno táko, da bi človeka posebno ogrevalo. Kraj sam na sebi je res tako krasen, da nemški del Švice na večih mestih nič lepši nij. Lepe doline, lepi gozdi, lepo polje in nad vse to se vzdigajo zelene planine pa velikanski snežniki. A kar človeka iznenadi, je desetkrat obilna množica cerkva in samostanov. Kamor se ozreš, povsod je vse polno ko drog

tankih, visokih, samo zeleno ali pa rudeče pomalanih zvonikov, ki ti bistro pričajo, da si v obljubljeni deželi avstrijskih ultramontancev.

Kako drugače je pač vse v sosedni republikanski Švici!

Gorenja renska dolina v Švici je po svojem prirodnem značaju jako podobna innski; toda mnoge fabrike, šole, dobrodelni državni, kantonski in občinski zavodi te pozdravljajo pri vsakem koraku. In to jej daje vso drugo podobo.

V Innsbrucku je bilo vse živo. Bili so dnovi Hohenwartovih fundamentalnih član-
kov; deželni zbor je zboroval; po vseh krčmah i kavarnah se je politikovalo in, ker je bilo baš v nedeljo-večer, precej glasno. Stvar me je sicer zanimala, a mikalo me je še boljše ljudstvo, njegova govorica, njegove misli; iz vsega sem posnel, da Innsbruck nij bil na Hohenwartovi strani.

Drugo jutro sem prehodil in ogledal prijazno mesto, ki je po svoji legi našemu Kamniku jako podobno. Stoječ v široki do-

lini 1689' nad morsko gladino v sredi gorskih velikanov se popotniku na prvi pogled prikupi. Z velikega trga se vidijo goli, sivi snežniki i zelene planine; človeku se zdi, da bi z mestne ulice lahko ustrelil postojno, ki se vozi po zraku nad planinskim stanom.

Ogledal sem tudi deželni muzej, mnoge spomenike iz avstrijske zgodovine, šel tudi na eno uro oddaljeni ambraški grad, kder je nadvojvoda Ferdinand 24 let srečno živel poročen s prelepo meščansko deklico Filipino Welser-ico iz Augsburga (+ 1580) in kder se izvedavim ljudem (posebno sentimentalnim gospicam) kaže še vse stanovanje z dragocenim pohištvom ohranjeno tako, kakor je je stvarila goreča moška ljubezen ljubljeni ženi. V mesto gredoč bi bil kmalu tepen. Zadel sem na kopico bosonogih paglovcev, ki so se na cesti igrali. Brž me obsujejo ter nadlegujejo za — krajcar. Ker sem je, menda ne preprijazno odpodil, so se hoteli maščevati. Jedva storim 30 korakov, pa mi začno s pestmi žugati: „Du Sakra, du!“ Pa to jim

še nij zadostovalo; kmalu mi prileti debel kamen pod noge in za njim se vsuje cela kamenena toča. Zvečer najdem v hôtelu popotnega tovariša mladega, zgovornega, dobrosrčnega, omikanega Švaba, ki je iz Bavarskega peš prišel do Innsbrucka. Ko pripovedovaje mu svoje popotne dogodke in vtise omenim tega prizora, pa je bilo, kakor bi bil pipo iz polnega soda potegnil. Začne mi opisovati Tirolce kot neprijazne, bigotne, negostoljubne, zabite ljudi; dasiravno je vsako besedo z dokazi podprl, bi vendar vsega govorjenja ne hotel podpisati; zdi se mi, da je Heine pravo zadel, ko je pred 40 leti pisal: „Die Tiroler sind schön, heiter, ehrlich, brav und von unergründlicher Geistesbeschränkung. Sie sind eine gesunde Menschenraçe, vielleicht weil sie zu dumm sind, um krank sein zu können.“ Še druga stvar je mojega Švaba hudo bolela: večno brenkanje in zvonjenje po mestu, kajti Innsbruck, ki ima 17.000 prebivalcev, šteje v svojem ozidji 13 samostanov in menda še

enkrat toliko cerkva in kapel! Mene to zvonjenje nij tako po ušesih bilo, saj sem na Kranjskem doma!

Mrzel veter je pihal zjutraj 19. sept. ko sem jemal slovo od prijaznega mesta ter po snažnih ulicah korakal proti kolodvoru. Tu sem našel mnogo popotnikov, kakor se je videlo namenjenih čez Brenner, čez Alpe, v lepo solnčno Italijo. Tudi moj švabski znanec se mi je pridružil.

Kakor žrjavi jeseni naše kraje, tako zapuščajo omikani hyperborejci konec poletja neprijazni sever. Tista prečudovita notranja moč, ki je v srednjem veku gonila germanske narode na jug, čez gore v Evrope večno zeleni vrt, ostala je še do denašnjega dne zasajena v milijonih človeških src omikanega sveta. Vedno jasno nebo italijansko, rimske starodavnosti in velikosti neumroči spomeniki, kakor raj plodne južne pokrajine, živ, po svoji zgodovini, po svojem značaju, po svojem vsakdanjem brezskrbnem življenju interesanten, lep človeški rod, nedosegljivi umotvori vseh

treh vrst upodabljajoče umetnosti: vse to zanima naš um, razgreva našo fantazijo ter raja v našem srcu tisto neznano hrepenenje po tej obljubljeni deželi človeškega rodu, kateremu je Göthe v svoji prekrasni pesni „Mignon“ najlepšo obliko dal:

„Kennst du das Land, wo die Citronen blühen,
Im dunklen Laub die Gold-Orangen glühen,
Ein sanfter Wind vom blauen Himmel weht,
Die Myrte still und hoch der Lorbeer steht,
Kennst du es wol?

Dahin! Dahin

Möcht' ich mit dir, o mein Geliebter, ziehn!“

Ko sem svojega tovariša vprašal, iz kakovega namena potuje v Italijo, me debelo pogleda, kakor da mi je hotel reči: „Kaj si ti edini tujec v Jeruzalemu?“ — po tem migne z ramami ter pravi: „Ne vem.“ Stoprv čez nekoliko sekund pristavi: „Študirat.“

Se ve, da mnogo jih potuje tudi zaradi oslabelega zdravja; še več, ker v sedanjem času bon ton zahteva, vsaj enkrat v svojem življenji videti Italijo.

In zadnji vrsti popotnikov bi prišteval tudi družbo, katero sva s tovarišem našla v kupeju na innsbruškem kolodvoru in katero se mi potrebno zdi, da jo predstavim tistim čitateljem, ki me blagovoljno hoté spremljati na mojem potu. Da moram predstavljanje z damo pričeti, to zahteva uljudnost; da moram po tem njeno starost uganiti in njeno postavo narisati, njeno obleko opisati, to zahtevajo radovedne bralke. No, začnimo! Bila je lepo ustvarjena, fino in okusno oblečena interesantna gospa, malo čez srednjo velikost; bogati črni, malo kodrasti lasje so zakrivali beli tilnik ter segali jej do ramen; veliko plavo oko se je prav duhovito svetilo; energično urezanemu obrazu so mala usta in okrogel obradek jemali vso ostrost. Če rečem, da je bila stara 30 let, morda celo uže čez, ne pravim tega, ker bi se jej bila ta starost na lici poznala, nego ker je njej nasproti sedel deček, kakor se je iz vsega videlo, sin, kakih 12—13 let. In če je bila res toliko stara, po tem moram povedati, da

je bila jako dobro ohranjena. O tem, ali je bila ljubeznjiva ali ne, se z lepimi slovenskimi bralkami ne morem pričkati, kajti poleg znane resnice, da vsako oko ima svojega slikarja, se moram izpovedati, da so mi od nekedaj interesantne gospe bolj dopadale nego lepe dekleta. Jaz sem sploh čuden človek, in ker sem tako odkritosrčen, mislim, da mi najljubeznjivejša slovenska rožica teh nenavadnih lastnij mojega srca ne bode zamerila, posebno ako povem, da sem bil svoje dni v gospe zaljubljen, zaljubljene pesni pak sem dekletom pel in celo tiskati dajal. Eno sem nosel v srcu, drugo na jeziku.

Deček je bil nemiren, živ, bister, ena tistih lepih božjih stvarij, o kateri si marsikedo misli: „Takega bi jaz hotel imeti, kedar se bodem oženil.“

Potovala sta, kakor sem bil pozneje izvedel, v Benetke, kder je imela gospa sestro omoženo. Spremljal ju je sluga, ki se je vozil v drugem kupeji.

„Prijetna družba!“ zašepeče moj tovariš.

„Doch dem war kaum das Wort entfahren,
Möcht' er's im Busen gern bewahren;
Umsonst! Der schreckensbleiche Mund
Macht schnell den Schuldbewussten kund.“

Kajti konduktêr odpre vrata in na peronu zagledava dve dami, ki ste se bogato obloženi s torbami i priročnimi kofri bližali našemu kupeju. Bili ste, ko bi bil človek smel soditi po enaki velikosti in enakem obličji — sestri, po precej vidnih brkah, po vsej neokusni opravi in namalanem obrazu — devici visoko gori v srpanu, po predrzno zakrivljenem nosu, spičasti bradi in bodečih očeh — židinjki. In da je bil vsaj zadnji del moje kombinacije resničen, to mi je povedala beseda, ki jo je ena izmed njiju sè znanim orientalskim naglasom izgovorila. Vse nádeje, ka bom imel čez Brenner prijetno družbo sem vrgel v deroči Inn, a mojega veselega tovariša kisli obraz je kazal, da si je obe židinjki želel na vrh Martinove stene.

Precej dolgo je trajalo, predno ste zbasali svojo popotno robo v kupej ter napolnili

ž njo vse prazne kote. Midva bi se bila rada umaknila na srednji sedež, da bi bila bliže prvotne družbe, ko bi naji ne bilo mikalo vžiti vožnjo čez Brenner. Za tega delj sva ostala poleg okna. Abrahamovi hčeri ste začeli mej soboj s tisto židom lastno brezobzirnostjo prav živ in glasen pogovor. Nij bilo treba nič na ušesa vleči, pa si vendar izvedel, da ste z Dunaja, da potujete uže tretjič v Italijo, da so ji v zadnjem hôtelu osleparili; izvedel si dalje, kde se od Verone do Neapolja dobro jé in dober kup stanuje, kde so prijazni ljudje pa dobra postrežba. Po tem ste prišle na Dunaj ter ste polovico dunajskega židovskega Ringa skozi zobe prevlekli. Moja interesantna gospa je sicer gledala veči del skozi okno, toda na porodni potezi okrog trdo sklenenih usten se je poznalo, da jedva smeh zatira; naposled vzame iz priročne torbice knjigo ter začne čitati; bukvam se je na črnih platnicah svetilo ime: George Sand. Mojega tovariša in mene daljni razgovor dunajskih

gosij tudi nij mikal. Hlapon je začel hrôpeti i po časi voziti, pot je šel v goro. Odpreva okno ter se čudiva prekrasnim gorskim krajem in umetno izpeljani brennerski železnici.

Čez brennerski predel (4325') pelje od starodavnih časov sem glavna cesta i trgovska žila iz Italije na sever in prav zaradi tega je Brenner tudi v stratežičnem oziru neizmerno važen ter v krvavi bojni zgodovini več ko enkrat imenovan. Prvi je genijalni Rimljan (Drusus, 15. l. pr. Kr.) peljal svojo vojsko čez to znamenito razvodje mej črnim in jadranskim morjem ter tako pokazal vsem poznejšim časom i poznejšim narodom najpripravnejšo i najkračo pot čez Alpe. Tu čez so v srednjem veku slavohlepni nemški cesarji vodili svoje viteze ropat svobodna italijanska mesta ter ničit cvet nemškega in italijanskega naroda; tu čez so bogati kupci južnonemških mest tovorili dragoceno blago, katero so jim iz jutrovih dežel privražali tržni Benečani; tukaj so krute boje bili Francozi, Bavarci i Tirolci (l. 1703 in 1809), in tu

čez je Avstrija z neizmernim trudom in z ogromnimi stroški potegnila železno progo ter ž njo sama sebi naredila škodljivo konkurencijo, kajti brennerska železnica je srčna žila Benetkam, ki so se po njej na škodo našemu Trstu zvezale z južno in zapadno Nemčijo. Se ve, da to naše države še nij izmodrilo, da bi tudi Trstu po loški ali predilski železnici do enake zveze pomagala. Toda, dasiravno uže l. 1867., prometu izročena, gre brennerska železnica vendar po tako neugodnih tleh, da jo morajo neprenehoma popravljati, kajti grušec i škrl, ki se na mnogih mestih ali na cesto usipata, ali pa izpod nasipa meljeta, delata veliko neprilike in vso črto za vožnjo ne prav prevarno. Od óne čez Semmering se bistveno loči v tem, da nema skoro nič mostov in viaduktov, a polno tunelov.

Težko je hropel i po časi vozil hlapon tako, da sem imel dosta prilike vžiti te prekrasne gorske kraje. Najbolje miče potnikove oči to, da se okolica na vsak streljaj spre-

minja. Za sivim divjim skalovjem se pokažó
čedno pobeljene hiše z lepimi sadnimi vrtovi
in dobro obdelanim poljem; zamiži le eno
minuto, poglej, pa si v sredi támnege sme-
rekovega gozda; ob njegovem robu se raz-
prostira zelena planina, na kateri stoji sa-
moten leskov grm, otožna breza, star mece-
sen. Skozi in skozi pa, od Innsbrucka do
vrha, te spremlja deroča Sila, ki se jezno
peni in premetava po ozki skaloviti strugi.
Malo, a interesantno gorsko jezero ti pove,
da si došel na vrh prelaza; od dveh stranij
ga obdajajo precej goli vrhovi, le tu pa tam
raste kopica melanholičnih mecesnov. Razen
postaje, krčme in malih toplic nijsem opazil
nobene hiše ob železnici; par streljajev od
teh poslopij sem videl na njivi ljudi, ki so
nizko strn želi; kakovšno žito je bilo, nijsem
mogel razločiti. Z bližnjega griča šumi lep
srebern slap, to je E i s a c k, sedaj tvoj sprem-
ljevalec do Bolcana.

Komaj Brenner prestopiš ter prideš v
tostransko dolino, pa si na drugem svetu!

Akopram še sredi planin, ti gorko solnce vendar pravi, da si uže pod južnim nebom. Mecesen se umika, smereka zginja, na njijno mesto stopa listnata bukev. Vesel pozdraviš prvi kostanj, kmalu se ti zasmeye prvi vinograd. Ko zagledaš trdnjavo Francensfeste na ustji eisack-bistriške doline za soboj, se ti zdi, kakor bi se bila odprla vrata v nov svet tvojim očem. Na Brennerju so želi strn, — tu ajdo! Gozdi se umikajo kostanju, kostanj murbi in vinogradom. Strme strehe se gubé, plošnjate nastopajo; hiše niso več pobeljene, ampak sive, po ozidji se jim ovija vinska trta, na oglu stojeva temnozeleni lovor, rodovitno figovo drevo. V kupeji postaja gorko, treba je odpreti obe okni. V Innsbrucku sem prejšnji dan opoludne nosil dve suknji, a v Briksnu na kolodvoru pogledam thermometer, — kazal je 25° R! Ves kraj ima južni značaj! Se ve, ko bi človek peš potoval, ali ko bi se s konji vozil čez Brenner, po tem bi se mu ta prememba ne zdela tako velika, ker bi se ne godila tako

hitro, a hlapon človeka kar prestavi sè severja na jug in za tega delj nasprotje mej obema jasneje vidi, globše čuti.

Pod Briksnom se mi je v Klausnu nekaj prav veselega pripetilo. Ko se ustavimo na kolodvoru, mi zadoni na uho znana narodna slovenska pesen:

„Mi smo fajn ljudje,
Meksikajnarje,
Pa pojdemo tje v Meksiko;
Kjer solnce doli gre!“

Kako so me potresle te besede! Peli smo je v časih po veselem Dunaji, kadar smo se pozno zvečer veseli vračali domov. A uže dolgo nijsem slišal niti te pesni, niti nobene slovenske besede, zdaj pa začujem tu v južnih Tirolih daleč od domovine glasno slovensko petje! Brž skočim k oknu in tu zagledam na nasprotni progi tri vozove — kranjskih fantov od ljubljanskega polka! Zeleno okinčani vagoni, veselo petje in glasno ukanje mi je bilo porok, da se ti vrli ljudje peljejo domov na odpust iz Tridenta, kder

je bil takrat polk v garnisoni. „Bog vas živi, fantje!“ je na ves glas pozdravim in močni: „Živio, živio! — Živio Slovenci!“ sem dobil za odzdrav. Vriskanje nij hotelo pojenjati, a žalibog, spregovoriti z nikomer nijsem mogel niti besede, ker je hlapon zazvižgal ter z nami oddrdral.

A v tem, ko sem svoje rojake pozdravljaj, sem se bil zoper običajne socialne forme pregrešil prvič za to, ker sem menda nekaj prenglas svojemu veselju dušek odprl, in drugič za to, ker sem sè svojim životom okno zakril, da poleg mene sedeča radovedna židinja nij mogla videti, kaj me je tako navdušilo, akoravno je kakor gos stégala svoj vrat. Uljudno se torej opravičim ter svoji sosedi *ad captandam benevolentiam* ponudim svoj sedež poleg okna, katerega se je uže preje enkrat zaradi prepaha ubranila, sedaj pak zaradi pritiskajoče vročine v vagonu rada prevzela. Menda ne toliko iz uljudnosti kakor iz egoizma (katerega pa tudi jaz nisem bil čisto prost!) takisto naredi tudi

Nemec svoji židinki in sedaj sva sedela poleg interesantne gospe i njenega sina, katerima je, kakor se je videlo najina družčina tudi bolje godila nego poprejšnja. Po znani resnici: če hočeš zadeti mater, méri na sina, nama nij bilo težko začeti z gospo prijetnega pogovora, ki mi je le prehitro okrajšal vožnjo do Bolcana, kder sem se poslovil od svoje družbe. Z novim svojim prijateljem sva se zmenila, da se snideva v Veroni. „Au revoir!“ me je pozdravila gospa ter mignila sè svojo lepo majhno roko, ko sem stopal z voza. Au revoir? kde? — sem si na tihem mislil, a vendar me je ta beseda, ki jo je gospa gotovo brez vsega posebnega namena le iz stare vsakdanje navade izgovorila, tako prešinila, da sem se še enkrat obrnil ter na peronu obstal, dokler mi vlak nij izginil izpred očíj. Oj radostno potovanje, kako hitro tuje ljudi seznaníš in sprijazniš!

II. Od Bolcána do Verone.

Bolcán (Bocen), mesto v znožji srednjih in južnih apnenih Alp, na meji dveh velikih kulturnih narodov, na rodovitnem i skrbno obdelanem ustji eisack-adižke doline, na izlivu Talfra v Eisack in obeh v Adižo, na križišči glavnih trgovskih cest iz Italije čez Brenner v južno Nemčijo, čez Reschen-Scheideck in Arlberg v zvezi z Renom, bodenskim jezerom, sè Švico, zapadno Nemčijo in vzhodno Francijo, čez stilfski prelaz z Lombardijo, po bistriški dolini pak z notranjo Avstrijo in srednjim podonavjem, je uže od prirode ustvarjeno središče cele Tirolske. In res vidimo, da se je tirolske zgodovine glavni del blizu tega kraja vršil (Tirol, Meran), dokler dežela nij pod Habsburžane prišla, ki so svojo stolico óno stran Alp, v Innsbruck, bliže svojih drugih posestev prestavili. Vendar je Bolcán še dandanes prvo, vedno bogateje razcvitajoče se tr-

govsko mesto na Tirolskem. Tu je véliki trg za svilo, pred vsem pa za zgodnje sočivje i zgodnje, južno sadje. Samo grozdja meseca septembra izvažajo po 3—400 centov na dan. Ves kolodvor je bil zastavljen s pletenicami i zaboji, napolnenimi najlepšega sočnega sadja: grozdja, breskev, smokev, jabelk i hrušek, ki so bili namenjeni v Monakovo, Prago, na Dunaj, v Pešt, Berolin, Varšavo, Peterburg in celo v daljno sveto Moskvo. Milo se človeku stori, ko izvé, da vso to obširno in velik dobiček dajočo trgovino imajo podvzetni domačini v rokah, pa se spomni naših južnih lepih slovenskih krajev, kder Ipavce i goriške Slovence deró in sleparijo dunajski agenti, ki plemenitemu blagu narekávajo ceno, kakoršno sami hoté. In nezavedni Slovenec, namestu, da bi sam kupčijo v roke vzel, je še vesel, da ga prebrisani tujec pehari!

Kraj sam na sebi ima prekrasno lego. Od treh stranij ga obdajajo impozantni gorski velikani iz rudečkastega dolomita tako, da je strašno pogledati te divje, razjedene

i razkopane vrhove, a po dolini se razgrinja pred táboj najlepši vrt nasajen s plemenito vinsko trto, mej katero se breskve i smokve, žlahtna jabelka i hruške kar sadja šibé. Tu pa tam se izpred vile vzdiga tanka támno-zelena cipresa, na katero tvoje oko toliko preje zadene, ker je prva, ki jo zagledaš to stran Brennerja.

Nemci Bolcán (preko 10.000 prebiv.) sicer še za svoje mesto reklamujejo, a ogromna večina prebivalcev je italijanska; ozke ulice z arkadami, visoke hiše sè zaprtimi debelimi polkni, vlaški nadpisi, vlaška govorica, mej katero se čuje le tu pa tam nemška beseda, kričeče babe, ki ti sedeč pred širokimi pletenicami ponujajo sočnato sadje, otovorjeni osli, katere gonijo zarjaveli možje v sivih bluzah i lesenih cokljah, mule, uprežene pred nerodne vozove na dveh kolesih: vse to ti pravi na glas, kako visoko mej Alpe je prodrl vlaški element, kajti pred 300 leti je bil Trident, sedaj središče vlaških Tirolov, — še na Nemškem in ko je Göthe l. 1786 v

Italijo potoval, je stoprv v Roveredu mej Vlahe prišel.

Lepo mesto ima le eno napako, in ta je afrikanska vročina o poletji, pred katero večina premožnejih prebivalcev zbeži na svoje vile i zidanice v bližnjih gorah, od koder se stopram na jesen povrnó, ki je tukaj najprijetnejši letni čas. Vendar tudi konec septembra solnce še dobro pripeka, zatorej, prijatelj, ne bodeva dalje stala sredi trga, gledala zadovoljnih trgovskih obrazov i smejala se priprostemu živahnemu narodu. Ne, stopiva raje v bližnjo krčmo, mlado dekle naju pelje na bladen vrt in tukaj v zeleni lopi obirajva sladko grozdje, ki nad nama zori, namakajva brezkvve v aromatičnem tramincu, ali pa si kopljiva dušo v ognjenem črnem tirolcu. Če nama zgovorna točajka ne krati časa, premišlujva, kar sva denes videla i skusila na potu. Proti večeru ogledava lepo gotično cerkev, greva na promenado, kder najdeva zbrane bolcanske lepote, drugi dan prehodiva z vilami olepšano okolico, popolu-

dne pak se posloviva od prijaznih ljudij in lepega kraja. A dio! Dalje na jug! —

Kako nasprotje mej sivimi i rjavimi golimi gorami, pa mej premarljivo obdelano rodovitno dolino od Bolcána do Tridenta! Človek se le čudi, kako je mogoče, da ena rastlina druge ne zaduši. Jabelka i hruške, kutine in orehi, kostanji i murbe, breskve in marelice se menjávajo v pisani mnogo-vrstnosti, od drevesa do drevesa pa se razpenja vinska trta, poleg katere zori za dva moža visoka turšica. Celo skalovje, ki se je upalo z gor v dolino, ti ne kaže svojih golih reber, nego zeleni bršlin je prikriva tvojim očem. Bodi vesel, da si v vagonu, kajti to so kraji, v katerih človeka tako mika lepa priroda, da dalje ne more, če enkrat z voza stopi. In to bi se mi bilo kmalu v Tridentu pripetilo. Na kolodvoru so stali — trije „naši Janezi.“ Nijsem se mogel vzdržati, da ne bi bil stopil k njim ter ogovorivši je po domače ponudil jim par cigar. Od veselja so se jim zasvetili obrazi, ko so od neznanega popot-

nega gospoda zaslišali slovensko besedo. Prostaka sta se muzala i le tu pa tam je kdo vrgel ktero vmes, a rjavolasi korporal, Dolenjec, je bil prav korajžen dečko. Ko sem kraj pohvalil, da je lep, mi odgovori: „Gospod, ko bi vas vsak dan 6—8 ur po tem prokletem hudičevem skalovji gonili, no, prrrrmejdünej, po tem bi uže videli!“ Moral sem se mu na glas zasmejati, prvič ker sem videl, da pošten Kranjec brez hudiča nič ne opravi, potem pa tudi za to, ker je govoreč te besede svojo debelo pest vzdignil ter proti bližnjim goram žugal, da se je bistro vidilo, ka je vošči na dno pekla. Ker je baš točaj z vinom mimo pritekel, ga natočim vsakemu en kozarec. „Na zdravje, gospod, če tudi nij dolenjec!“ je dejal korporal, jaz pak vrlim fantom stisnem krepko roko ter skočim spet v voz, ki se je uže dalje pomikal.

Za lepim dnevom je nastopil lep večer. Dolgo sem še gledal skozi odprto okno, mehki zrak mi je prijetno hladil vroče čelo. Po-

krajina dobiva tukaj spet drugo podobo, ker trta se umika čislani murbi, ki daje okrog sviloprejnega Rovereda glavni pridelek.

Pod Alo, kder so mi italijanski graničarji precej uljudno kofer preiskali, a v njem za državo kralja „Poštenovič — konkordatopompeža“ ničesa nevarnega našli, si zažgem cigaro in, ker mi družba nij bila po godu in se mi tudi govoriti nij ljubilo, se stisnem v kot ter si v duhu slikam Verono, kakova mora pač biti. Lahek spanec se me loti. Ko čez nekoliko minut odprem oči ter pogledam iz vagona, — izginila je adička dolina, izginile so Alpe! Kolikor daleč sem mogel videti o mesečnem svitu, razprostirala se je sama ravan, iz katere se je od časa do časa zabliščalo sivobelo masivno zidovje. Vprašam konduktêrja, ki je baš mimo okna šel, kaj je to?

„Forti utrjenega taborja veroneškega“ — se je glasil kratek odgovor. Še par minut, hlaçon zabrlizga, vlak se ustavi in konduktêrji zakričé: „Verona! Porta Vescovo!“

Kmalu sem sedel v vozu, ki je z mánoj tiho drčal po gladkem makadamu, samo konjska podkev se je odmevala po samotnih ulicah. S časom pa se mesto oživi in razsvetli, ozrem se okrog sebe, na bližnjem zidu berem nadpis: Cavour. Na enkrat se hiše Corso razmaknejo, velik, lepo razsvitljen trg se mi odpre, konj se ustavi — ljudska množica mu je pot zaježila. Vojaška godba mi zadoni na uho; pogledam, mej pisanimi uniformami se blišči ko sneg bela ženska obleka; tam zarožlja vojaška sablja, tu zašumi črna svila; poleg širocega panamskega slamnika se zasveti siv cilinder; pod visokimi kandelabri stojé gospodski gizdalini, poleg njih pa sedé ali še raje ležé po golem tlaku delavci i postopači v obdrgnenih bluzah, kažoč razgaljene gosli; mej lepe otroke se mešajo raztrgani, bosonogi paglovci; poleg šopirne gospice se prehaja sè svojim ljubim preprosto dekle v revni obleki; elegantno gospo srečava ubožna mati z dojencom v naročaji. In vse govori, vse se meša, rije, giblje

i ziblje, kakor da so elektrizovani. Zadaj ob trgu pa se vzdigajo visoke v 1600letni starosti očrnele razvaline rimske Arene v svitlo noč! To je piazza Vittorio Emanuele, to je Verona, to je Italija!

Prav zadovoljen sem bil s kočijažem, da me je moral tako počasi peljati skozi pisano množico; kar vzdigalo me je z voza, da bi se tudi pomešal v ta veseli direndaj. Toda preskrbeti mi je bilo še preje prenočišča. Hôtel „alle due torri“ mi gostoljubno odpre svoja vrata, ročni Ganymedes mi postreže s tečnim rižotom i postavi pred-me buteljo ognjenega cipra. Okrepčam se, napijem Veroni, po tem pa ven na obljubljene ulice! Kajti v tej lepi Italiji se z nočjo stoprv dan začinja!

Plašč.

Obraz iz uradniškega življenja v Petrogradu.

Ruski spisal Nik. Vas. Gogol.

Poslovenil

L. Gorénjec-Podgoričan.

V pisalnici ali boljše je, da se ne pové, v katerej pisalnici. Nič nij zaničljivejši, nego so one razne priskutne pisalnice, sitni tisti polki, usadi, s kratka: nego je zoprno vsakojako uradništvo! Zdaj se uže vsakemu posameznemu človeku razžaljenje njegove osebe zdi razžaljenje vsega ljudstva. Nedavno je baje neki kapitan-izpravnik, ne pomnim katerega mesta, vložil tožbo, v katerej razločno poudarja, kako ugasujejo cesarski ukazi — in kako se očito malomarno bere njegovo

ime: kapitan-izpravnik. Da se torej ognemo vsakoršnih neprijetnostij, raji pisalnico, o katerej je tu beseda, imenujemo: neko pisalnico.

Tedaj: v nekej pisalnici je služil nekov uradnik, — uradnik: ne more se reči da posebno imeniten, a nizke rasti, drobno mazuljčast, drobno pégast, drobnih tudi očij, s podolgovato plešo na glavi, s praskami po obeh straneh obraza in z barvo — kakor rekamo: hemoroidnega obličja Pa kaj, tega je bilo krivo petrogradsko vreme!

Kar pa tiče službe (kajti pri nas se mora najpoprej spregovoriti o značaji), kakor rekamo: večno je bil čestni (titular-) svétnik, o katerem so se, kar je znano, uže do grla našalili in nasmijali mu različni pisatelji, imajoči hvalno navado, da se lotevajo le tistih, kateri se ne otepljejo. Ime je temu uradniku bilo Bačkorka, kar nam priča, da so to ime svoje dni vzeli copati, ali kdé, kedaj in kako ga jim je posodila copata, o tem nij nič znano. Oča in ded, — da, tudi

svak, s kratka: vsi ačkorke so hodevali v črevljih, ki so si jih vsako leto dali trikrat podšiti.

Po krstnem imenu je bil Akakij Akakjevič. Ne mara se bode to ime čudovito zdélo bralcem — in izmišljeno, ali zagotavljam jih, da nij skovano, temuč okolnosti so bile take, da mu nikakor nijso mogli dati drugačega imena, in to se je zgodilo tako-le:

Narodil se je Akakij Akakjevič po noči, če prav pomnim: 23. dan marca meseca. Ranjka mati, uradnica in jako poštena žena, odločila je sina, kar je potrebno, da prejme sv. krst. Mati sama je bila še v postelji — durim nasproti, a na desnej strani je stal boter, izboren moški: Ivan Ivanovič Jeroškin, zapisnikar v „senatu“ — stala botra, policijskega pooblaščenca soproga, nenavadno lepa gospa: Arina Šimonovna Bjelobriškova. Roditeljici sta na izbir dala tri imena, katero bi se izmej njih zdélo jej najlepše: Mokkiaš, Sossiaš, ali pa bi morda hotéla dete zvati po imeni mučenika Hozdazata.

„Ne“, — odrekla je rajnka, to so iména — samo, da so.“

Da bi zadostila njenej volji, odprla sta koledar drugdé in našla zopet tri imena: Trifilius-a, Bulo in Barafasius-a.

„I, to je zopet prav tako, kakor na kazni,“ — dejala je šesttednica „le taka imena, bogme, nijsem jih slišala še nikoli. Ko bi vsaj bil Baradat ali Baruh, ali Trifilius, Barafasius!“

Obrneta še en list in pokažete se jima imeni: Pausikahius in Bahtisias.

„No, užé vidim,“ — potoži mati, „da je to njegova osoda. Ker je to tako, rajše mu naj bode ime tako, kakor je bilo njegovemu očetu. Oča je bil Akakij, naj bode tedaj tudi sin Akakij.“

Vsled tega mu je bilo odločeno ime Akakij Akakjevič. Pokrstili so dete, a zajokalo je in namrdnilo se tako, kakor bi bilo užé znalo, da bode čestni svétnik. Lejte, zdaj znate, kako se je zgodilo vse to! Mi smo to omenili tù zato, da čitatelj izvé, da

se je vse to sesnovalo tako — in da nikakor nij bilo mogoče dati mu drugačega imena.

Kdé in kedaj se je porodil, kedo mu je bil odločil službo (dekret), tega se nij mogel spomniti nihče več. Koliko se je zvrstilo vodij in vsakojakih prvostojnikov, njega pa je človek videl zmirom na tistem mestu in v tistih okolnostih, v tistej službi, nenehoma je bil uradniški pisar: da so ljudje naposled uže menili, da je na svet prikukal do céla takov, v vicmundiru in s plešo na glavi. V pisalnici nij užival prav nikakoršne česti. Služniki — ne le da nijso vstali, kadar bi bil prišel mimo njih, temuč tudi ozrli se nijso na-nj, kakor bi bila kaka muha priletela iz predsobe. Prvostojniki so bili nekako hladni do njega — neusmiljeni. Kateri koli tajnik (sekretar) stolonačelniku: vsak mu je prav pod nos porinil pisma, pa ne rekel — ni: „prepišite!“ — ni: „to je zanimljivo lepo delo,“ — niti česa drugega prijaznega, kar je navada po poštenih pisalnicah: on

pak je v roko jemal papir, a ni ozrl se — niti kedo mu je prinesel delo — niti: ali ima to pravico ali ne; vsak pot se je ozrl le v papir, vzel ga in lotil se pisanja. Mladi uradniki so se mu posmehovali, brili so svoje pisarske šale z njim. Pripovedovali so si v pričo njega različnosti o njem, najraji izmišljene bedarije; o njegovej gospodinji, sedemdesetletnej babi so govorili, da ga preteplje, povpraševali so se, kedaj bosta slavila poroko; vsipali so mu na glavo papirčke in smijali se, da je sneg to. Ali Akakij Akakjevič nij noben pot žgnil ni besedice, kakor bi nihče ne bil plesal okrog njega, — da, celó na njegovo delo to zasmehovanje nij imelo nikakoršnega upljiva, ni najmanjše hibe nij zapisal v prepis. Samo kadar je šala bila le preodurna, če so ga tolkli po roci, zapreke delali njegovemu delu, takrat se je oglasil: „mirujte, zakaj me bijete?“ A nekaj čudovitega je vselej bilo v besedah in v glasu, s katerim je to rekel. Slišalo se je v njem nekaj bolesti podobnega, tako — da

je neki mlad človek, ki je bil pred kratkim prišel v službo, pa po izgledu svojih tovarišev drznil se, ter zasmehoval ga, — da je nenadoma ostrmel, kakor prestrašen, in potlé je bil vès promenjen, zató ker je videl, da je vse drugače. Neka nadnatorna moč ga je odtrgala od tovarišev, s katerimi se je bil seznanil, dokler je menil, da so poštenomikani ljudje. Dolgo je kasnejše o najve-selejših minotah pred soboj videl majhnega uradnika s plešo na glavi in slišal njegove presunljive besede: „mirujte, zakaj me bijete?!“ — a v teh pretresljivih besedah so mu krilili tudi zvuci: „jaz sem tvoj brat.“ Zakrival si je oči ubogi mladenič in mnogo potov se je stresnil poznejša leta, kadar je pomislil, kako mnogo je v človeku nečlovečnosti, koliko se v olikanem, izobraženem življenji skriva na svetu divje odurnosti, tudi v tistih ljudeh, kateri méni svet, da so blagostni in čestiti....

Jedva bi bilo mogoče najti koga, ki bi tako živel svojemu stanu. Nij dosti razodeto,

da je vestno služil, — ne, služil je z veseljem in udano. V tem prepisovanji je nekako videl svoj razno-obrazni in nežni svet. Všečnost mu je sijala na obrazu; nekaterim črkam je posebno ugajal: kadar je s persom priplesal do njih, smijal se je, kimal, verižil ustna, da je človek lahko bral mu na obrazu vsako črko, katero je stvarilo njegovo pero. Da je dobil nagrado, primerno njegovej gorečesti, postal bi bil — samemu sebi na čudo — morebiti celó državni svétnik; ali zaslužil si je, kakor so se mu posmehovali tovarši: spredaj gumbnico za gumb, zadaj pa zlato žilo. Sploh pa se ne smé reči, da se nikoli niso spomnili ga. Neki njegovih vodjev je bil usmiljen, torej bi mu bil rad nagradil dolgo službo: rekel mu je odločiti kaj važnejšega, nego je navadno prepisovanje; zato so mu odredili, da bi s pomočjo nekega uže zdelanega spisa povspel se do višje uradniške službe; vsa čaralnija je bila to, da bi bil promenil napis in tam pa tam prvo osobo v tretjo. Ali to mu je prizadelo

tolik trud, da se je neusmiljeno spotil, otiral si čelo, naposled pak omenil: „ne, rajši mi dajajte zmirom kaj prepisavati.“ Po tem pripetljaji je zmirom le prepisoval. Razen do tega prepisovanja — nij bilo do vsega sveta mu nič. Na svojo obleko ni mislil nij: njegov vicmundir nij bil zelen, temuč nekako rjavo-prašen je bil ves. Ovratnik na njem je bil ozek tako, da se je njegov vrat, če prav nij bil dolg, zdel nevadno dolg v primeri z ovratnikom, kakor iz mavca mačkam, ki jih ruski inozemci raznašajo na svojih glavah. A zmirom mu je kaj viselo na vicmundiru: ali kaka senena slama, ali kakova nitka, ali kar-si bodi; razen tega je imel to posebno srečo: ko je šel po ulici, da je prišel pod to ali to okno prav taka trenotja, ko so se skozi okno vsipale različne smeti; zató je na klobuci zmirom nosil dinjam podobne olupke in ogrizke. Vse svoje žive dni ni enkrat nij zménil se za to, kar se je kateri pot godilo kdé na ulici, kar je, kakor je znano, zmérom jako na mari vsa-

kemu mlademu uradniku, čegar oko je bistro tako, da vidi, če se onstran ulice hlače razpnó komu — kar mu sleherni pot lisjašk smeh privabi na obraz. Akakij Akakjevič pa, če je kam gledal, videl je le čiste, ravno napisane vrste svojih črk; samo kadar je kak konjski gobec nenadoma prizijal za hrbet in iz nozder sapa puhnila mu v obraz, ozrl se je in zapazil, da nij sredi pota, temuč sredi ulice. Kadar je prišel domov, takój je vselej sedel za mizo, urno srebal svojo šči, použil kos govedine s čebulo vred, pa nij bilo na mari mu, kaka je slast; snedel je vse z muhami in z vsem vred, kar je v božjem imenu bilo pred njim. Ko hitro je začutil, da mu želodec začčenja vshajati, vstal je izza mize, iz miznice vzel stekleničico „ingousta“ in jél prepisavati spise, ki jih je nosil domov iz pisalnice. Če nij bilo ničesar drugega, prepisal si je na zabavo kak spis, ki nij bil važen zbog sloga, temuč ker je imel napis na kako novo ali znameniti osobo.

Ta čas, ko se popolnem zastré sivo

petrograško nebo — in ko je vès uradni ljud najedel se in poobedoval vsakedo, kakor je mogel, primerno svojeje službi in lakoti, ko uže vse počiva po uradniškem peresnem škripanji, po beganji, po svojem in ptujem negibljivem delu in po vsem tem, kar si sam odloči za delo kateri pridnih uradnikov, kaka nepotrebno delavna duša; ko se uradniki žuré in kratkemu času posvečujó svobodne ure: kedor je smelejši, ide v gledališče, nekateri pohajajo po ulicah, svojim očem ustrezajo z različnimi klobuci, nekateri zvečer čas tratijo s prikloni, posvečenimi kakej mehkužnej devi, zvezdi kakovega majhnega uradniškega kroga, nekateri, a teh je največ, brezi kake pomude zahajajo vsak k svojemu tovarišu v četrtem ali tretjem nadstropji v mali sobi z vstopno izbo ali kuhinjo vred — in s kakim krasilom po šegi, n. pr.: s kako svetilnico ali s čem drugim, kar je prizadelo mnogo žrtvovanja, — kar je prihranek z jedjo ali sè sprehodi; s kratka: tudi ta čas, ko se vsi uradniki razletevajo po majhnih bivališčih svojih pri-

jateljev, kder igrajo „vhist“, pa čaj srčó iz steklenih posodic in prigrizujó suharčke po krajcarji, dim pulijo iz dolgih lul, — ko karte razmetujó, pripovedujó si kaj obrekovalnega, kar je med-nje zašlo iz višjih krogov, ki so zmirom in vsakemu ruskemu človeku na srci, — ali, če ne mogó o ničemer govoriti, pripovedujó si stare, uže priskutne anekdote; s kratka: tudi o prilikah, ko je vsakedo prizadeval si, da se razvedri, Akakiju Akakjeviču nij bila na mari nikakoršna vedrost. Nihče nij mogel reči, da je kdé videl ga zvečer na pohodu. Kadar je svojež želji ustregel s pisanjem, legel je spat, in smijal se je o spominu na bodoči dan, kaj Bog zopet dáde, da bode prepisaval. Tako je dalje teklo mirno živénje človeku, ki je sè 400 rublji znal pokojno živeti in zadovoljno sè svojo osodo; morda bi bilo vse to trajalo do visoke starosti, da nij mnogo skrbij odločenih ne le titularnim, temuč tudi tajnim svétnikom dvorskih in vsakojakih svetovalcev, — da, i takim, kateri sami nikomur ne svetujó ni-

česar, pa tudi od nikogar ne prejmljó nikakovih svétov.

V Petrogradu je nekov hud sovražnik vsem, kateri imajo služnine po 400 rubljev ali blizu toliko. Ta sovražnik nij nihče drug, nego naš séverni mraz, da-si se trdi, da je jako zdrav.

Ob devetih pred poludnevom, prav ta čas, ko so na ulicah v pisalnice idoči uradniki, jame vsem ljudem brezi kakovega izimka ostro in bodljivo dihati v nosnice tako, da ubogi uradniki, bogme, ne znajo, kam bi potaknili svoje nosove. Tista trenotja, ko tudi v višjih službah bitja od samega mraza boli glava, ubogi titularni svétniki trpé nekateri strašno zimo brez krvavo potrebnega zavetja. Vse otetje jim je to, da v priprostem enogubastem plašči mogoče urno prebežé pet ali šest ulic vsak dan, in da potrebno pocepečó pri vrtarji, zató da si premrle ude in prste otajajo za uradno pisanje.

Akakij Akakjevič je uže nekoliko časa čutil, da mu nekako posebno mraz prodira v

hrbet, da-si je trudil se, da je — kolikor je bilo moči — urno prebegnil vsakdanji prostor. Napósled mu šine v glavo, da mu ne mara kaki grehi tičé v plašči. Ogleduje ga domá pazno in zapazi, da je na dveh, trih mestih na hrbti rahel, kakor sito; sukno se je bilo ogulilo tako, da se je videlo skozi plašč, in podlaga je gledala skoz-enj. Tudi moramo omeniti, da gospoda Akakija Akakjeviča plašč je na zasmeh bil uradnikom; — da, promenili so mu bili ime: nij več bil jim plašč, temuč retasta plahta. Pa je resnično bil nekako čudno zgolajšan: zavihaj mu je vsako leto bil večji, dajal je zaplate luknjam po plašči. Zaplate pak so bile krpe, ki niso kazale krojaškega razuma, kajti nekako izbuhnene so bile in zgrbljene.

Akakij Akakjevič je bil izpoznal potrebo: sklenil je, da plašč ponese Petroviču, krojaču — bivajočemu nekdé v četrtem nadstropji s črnimi stopnicami. Škilastih očij in razdrapanega obraza je vendar dosti srečno krpal uradniške in vsakojake druge hlače

in frake, to se vé-da, ko je bil trezen, pa da v glavi nij imel nikakoršnih muh. O tem krojači bi se ne moglo sicer dosti povedati, ali ker je stara navada to, da pripovedkar v povesti pošteno popiše vsake osebe značaj, le pod pero tedaj, Petrovič!

Iz početka je bil le Gregor, poslušen nekemu barinu (gospodu); Petrovič je bil stoprv po osvobojenji; jél je bil piti dosti neizmerno vsak praznik, najpopreje o velikih svetkih, kasneje pa je pijančeval neoziroma vsak cerkveni dan, pred katerim koli je v koledarji stal križec. Oziroma na to je bil veren svojih pradedov običajem; za tega delj se je večkrat kregal sè ženo, katero je zmirjal sè svetohlinko in Nemko. Ker smo omenili ženo, moramo tudi o njej spregovoriti, nekoliko besed; ali žal nam je, ker o njej nij bilo dosti znanega, menda le to, da je Petrovič imel soprogo, ki je nosila čepec (haubo), a ne rute; z lepoto, kar je podoba kazala, pa nij mogla hvaliti se.

Ko je šel po stopnicah, držečih k Pe-

troviču, — po stopnicah, ki so (da se jim ne zakrivičimo) bile vse polite z vodo, smetne in premočene z ostro vonjavo, katera peče v oči in ki je gotovo, kar je znano, po vseh stopnicah petrogradskih domov — ko je stopal po stopnicah Akakij Akakjevič, premišljal je, ali je drag ali ne Petrovič, in sklenil je, da ne plača več, nego dva rublja. Duri so bile odprte, ker je gospodinja cvrla neko ribo, ter je dima v kuhinji bilo toliko, da nij bilo lahko videti, ni svetlih griljev. Akakij Akakjevič je šel skozi kuhinjo, pa ga nij videla gospodinja; stopi v sobo, ter zagleda Petroviča, ki je na širokej lesenej nepobarvanej klopi sedel in nogi prekrižani imel pod soboj, kakor kak turški paša. Nogi je po krojaškej navadi imel delajoč bosu. Akakija Akakjeviča je najpopreje v oči dregnul prst, ki je uže znan bil mu, kakov je, kako debel in velik, kakor želvja črepina. Na vratu je Petroviču visela štrenica svile in sukanca, na kolenu pa mu je ležala neka starina. Blizu tri minute uže je nit vdeval

v šivanjko, pa je nij mogel vdeti, zato se je zelo hudoval na temo, tudi na nit — in polglasno zagrčal: „nečeš skozi pogledati, vrag! vselej me okani ta zlodjeva nit!“ Akakiju Akakjeviču je bilo zelo nevšeč, ker je prišel taka trenotka, ko se Petrovič jezi: rad je s Petrovičem botal se le takrat, kadar je krojač bil užé malo vinsk, ali kakor je njegova žena rekala: „enooki vrag, osedlan z gobezdačo.“ Malo pijan je Petrovič navadno jako rad bil cenó, in vsak pot se je močno vklanjal in zahvaljal. Potlé pa je vselej žena jokajoča prišla za plačnikom in začela tožiti, da je mož pijan, da je zató zaračunil tako malo; ko pa je dobila kak desetak, dobro je bilo precej. Zdaj pa je bil, kakor je bilo kazno, Petrovič trezen, tedaj trd, neomajljiv, hudirjevo prekanjen. Akakij Akakjevič se je ojačil, a užé je hotel, kakor rekamo, pobegniti sè šilom in kopitom, pa je bilo prekasno. Petrovič je zelo ostro blisknil va-nj sè svojim edinim

okom, Akakjevič pa je nehotoma izbleknil:
 „Zdravstvuj, Petrovič!“

„Voščim ti stanovito zdravje, sudir (namestu: sudar = gospod),“ — odzdravil je Petrovič in poškilil Akakiju Akakjeviču v roci, da bi videl, kak dobiček pa je on prinesel.

„A jaz to k tebi, Petrovič, to“ Moramo povedati, da se je Akakij Akakjevič najraji izražal sè zaimki, s prislovi in tudi s takimi besedami, ki same ob sebi nemajo prav nikakoršnega pomena. Če je kaj bilo zeló težko, navado je imel, da takih težav nij do konca povedal, da je jako velikrat svoje misli pričel z besedami: „to je, bogme, do céla tako“ potlé nij več nič znil: spozabil se je, da je menil, da je vse povedal.

„Kaj pak?!“ — znil je Petrovič, in to trenutje sè svojim okom preletel vès njegov mundir, bežalo mu je oko od vratnika k rokavu, k zapogam, k obšivom in gumbnicam, kar mu je vse bilo jako dobro znano,

kakor prav njegovo delo. To je užé taka navada krojačem, to je njih prva potreba, ko hitro dobé kako capo v roko.

„A tú-le to, Petrovič plašč tú-le, sukno . . . To-le, gledí, povsodi drugodi jako trdno, malo se je zaprašilo, pa se vidi, kakor bi bilo staro, a je novo, le to-le na tem mestu, malo tú-le Na hrbtu in še to-le na tej strani se je malo ogulilo, gledí, druga mu nij nikdar nič. Dela nij veliko...“

Petrovič je vzel plašč, razgrnil ga čez stol, ogledaval dolgo časa, prikimal z glavo, pa segnul z roko na okno po okroglo tabačnico s podobo nekega generala, katerega vlastno, to se nij znalo, zató ne, ker je mesto, kder je bilo obličje, užé bilo od samih prstov zamazano in zalepljeno sè štiriogelno krpico. Potegnil je v nos tobaka Petrovič in pomencal plašč z rokama, pogledal ga proti svitlobi in zopet prikimal z glavo. Potlé je podšiv obrnil na vrh, zopet prikimal z glavo, zopet snêl pokrov sè zalepljenim generalom, nabasal si nos, zaprl tabač-

nico in napósled omenil: „Ne, ne morem ga popraviti, to je slaba roba!“

Akakiju Akakjeviču se je srce stresnilo pri teh besedah. „Zakaj bi ga ne mogel popraviti, Petrovič?!“ — omeni skoro z otroški prošnjim glasom. „Sàj se je, kolikor ga je, le na hrbtu malo ogulil. Morebiti imaš kake take zaplate?“

„Hm, zaplate, kaj, zaplate bi užé bile, zaplate užé,“ — odgovori Petrovič, „ali prišiti se ne dadè, to je vse sprhnelo. Dotakni se sè šivajanko, pa se ti precej natrga.“

„Naj se natrga, pa zopet zaplato prišiješ k zaplati.“

„Hm, zaplate nij moči nikamor pritisniti, nijma ničesar držati se; ta plašč je zeló reven. Pač ima ime, da je sukno, a naj bi veter potegnil, pa se razplezne.“

„No, le to nekako prišij. Kaj pa, bogme, to-le“

„Ne,“ — odrekel je Petrovič odločno, „ne dade se nič zboljšati. To je užé prestaro vse. Užé raji, ko pride zimski čas, iz

njega narediti črevljevke, ker nogovice ne grejò dosti. Te so si Nemci izmislili, da nagrabe več novcev (Petrovič je o priliki rad piknil Nemce); plašč pa, kakor se meni dozdevlje, morali boste omisliti si nov.“

O besedi: nov — zamračile so se Akakiju Akakjeviču oči, in vse, kar je bilo v sobi, začelo je plesati pred njim. Jasno je videl le zalepljenega obličja generala, namalanega na pokrovu Petrovičeve tobačnice. „Kaj, kaj še, nov?!“ — omenjal je, kakor še speč, „saj nemam novcev za-nj!“

„Da nov,“ — potrdil je barbarski hladno Petrovič.

„No, à ko bi moral biti nov, tak, kakoršen je bil ta-le — To je, koliko bode veljal?“

„I, nu, hm, trije petdesetaki gotovo zapojò,“ — povedal je Petrovič in važno nategnil ustna. Dosti mu je bilo zmirom do posebnega vznemirja, zatò je rad koga oplasil nenadoma, potlé je pa škilil po strani,

kako se obraz zmenja človeku — oplašenemu vsled njegovih besed.

„Poldrugo stotino rubljev za plašč?!“ — kriknil je ubogi Akakij Akakjevič, kriknil ne mara prvi pot v svojem življenji, kajti poleg vsega drugega se je najbolj odlikoval sè svojim tihim glasom.

„Vsakako“, — potrdil je Petrovič. „Pa še — kak bode plašč! Če kuno denem na ovratnik, drugodi pa svileno podlogo, drag bode dve sto rubljev.“

„Petrovič, prosim te,“ — dejal je Akakij Akakjevič s prošnjim glasom, nij slišal, nij hotel slišati Petrovičevih besed, niti znati njegovega vznemirstva; „le popravi ga takó, da bi vsaj nekoliko časa še nosil ga.“

„O ne, le čas bi tratil, ti pa novce v vodo vrgel,“ — povedal je Petrovič; Akakij Akakjevič pa je po teh besedah odšel do céla omóčen. Petrovič je po njegovem odhodu še dolgo časa na svojem mestu stal važno nategnenih usten in nij prijel za delo: zadovoljen sam s seboj, zató ker samega

sebe nij zavrgel, niti razkalil krojaške mo-
drosti.

Ko Akakij Akakjevič pride na ulico, tak je bil, kakor bi se mu bilo senjalo. „Tedad tako je to“, — omenil je sam sebi, „bogme, nijsem veroval, da bi tako izteklo se to...“ Po kratkem molčanju pa je pridél: „tako tedaj tako! Napósled je tako skončalo se to, a jaz, bogme, ni misliti nijsem mogel, da bi utegnolo tako izteči se to.“ Potlé je vstalo zopet dolgo molčanje, po katerem je zopet omenil: „To je to, gledi no, kaka nenadna, to... tega bi si nikakor.... taka okolnost!“ Ko je tako govoril, nij šel domov, temuč krenil je na drugo stran, pa sam nij znal tega. Na potu je ób-enj zadel sè svojo nečisto stranjo dimnikar in vès bok počrnil mu. Polna lopatica apna se je z odra vsula ná-nj, pa nij čutil, stoprv ko je bil buhnil v budočnika (stražnika), ki je poleg sebe bil postavil helebardo in iz rožička vrhi mozoljaste pesti vsul tabaka, stoprv potlé se je malo izpametil, zató ker mu je budočnik bil

omenil: „Kaj mi silite v gobec, ali nimate na tlaku dosti prostora?“ Po teh besedah stoprv se je ozrl in vrnil domov. Domá stoprv je začel vrejevati svoje misli; jasno je izpoznal, v kakih okolnostih je; jél je razgovarjati se sam s soboj, a ne raztrgano, temuč pametno in prijazno, kakor z razumnim prijateljem o najsrečnejših in najvažnejših rečeh. „No, ne,“ — omenil je Akakij Akakjevič, s Petrovičem tedaj nij, da bi človek govoril: on tedaj to . . . žena, kakor je kazno, iztepla mu je hrbet. Ali raji pojdem k njemu v nedeljo zjutraj; po saboti bo škilil sè svojim okom, bode zaspān, moral se bode malo udati; a žena mu ne dáde novcev, a jaz mu ta-le desetaček . . . v roko, a dal se bode pogovoriti, a plašč potlé ta-le . . .“ Tako je bil sklenil Akakij Akakjevič, ojačil se, počakal prvo nedeljo — in ko je z daleč videl, da je Petrovičeva soproga odšla nekam z doma, odšel je takoj k njemu.

Petrovič je rés čudovito škilil po saboti, k tlam povešal glavo in vès bil zaspān. Ali

ko hitro je zaslišal, kaj hoče Akakij Akakjevič, kakor bi ga bil hudiček dotaknil se, précej je zarežal: „Nij mogoče, račite si omisliti nov plašč.“

Akakij Akakjevič mu desetaček stisne v roko.

„Hvala vam lepa, sudir, pokrepčam se malo na vaše zdravje,“ — dejal je Petrovič, „plašč pa vam naj ne dela nikakoršne skrbi: ta nij več za nikakoršno pošteno nošo, jaz vam zgradim nov plašč — tak, kakoršen se vam spodoblja, tako — in nič drugače ne.“ — Akakij Akakjevič je nekaj godrnjal o popravi, ali Petrovič se ni zmenil nij za to, temuč omenil je to-le: „Naredim vam tedaj nov plašč, gotovo; sicer pa račite: bodite mirni, potrpiva malo. Ovratnik mora biti tak, kakoršne zdaj nosé — sè srebrnima zaponicama pod brado.“

Zdaj je Akakij Akakjevič znal, da ne more biti brezi novega plašča in to mu je morilo dušo. Kako pa, bogme, za čem bi si bil omislil plašč, s kakimi novci? Pač, mogoče

bi mu bilo nekoliko verovati v bodoči pridavek za praznike, ali ti novci so uže davno bili odločeni drugam — in tudi razločeni. Treba je bilo novih svitic, treba črevljarju plačati stari dolg za podšite črevlje, — da, tudi tri košulje bi bil moral v delo dati šivilji — in dve potrebi takega perila, katerega nij, da bi ga imenovali v natisnenih spisih, s krátka: novci za vse to so imeli uže svoja pota. Baš, da je vodja bil tako milostiv, da nij dal samo 40, temuč da bi bil 45 ali 50 rubljev odločil nagrade, ostala bi bila malost, ki bi bila mej istino za plašč to, kar je kaplja vode v morji. Akakij Akakjevič je znal: kadar se Petroviču zazdí, da rad mastno zaračuni delo, tako, da časi sama soproga nij mogla strpeti, da ne bi bila pojaskala: „ali mu je pamet zavrela ka-li, tej šlevi? kmalu prevzame delo poluzastonj, kmalu pa gá hudoba premoti, ter to krpanje zaračuni drago tako, da sam ne zna, kako!“ Sicer je znal, da mu Petrovič za 80 rubljev sešije plašč, ali kdé bi dobil

teh 80 rubljev? Polovico bi še stolkel: polovica bi se dala plačati, da je treba, tudi nekoliko več; ali kdé bi vzel pa drugo polovico...?

Najpopreje mora bralec izvedeti, kako je bilo s prvo polovico rubljev. Akakij Akakjevič je imel navado, da je slehernega rublja, predno ga je dal iz rok, pridržal dve kopejki in shranil v zabojček, zaprt s ključem, na pokrovu pa je imel luknjico, skozi katero je spuščal kopejke. Vsakega poluleta je pregledal in preštel tako nahranjene medake in zamenil jih sè srebernim drobižem. To je činil uže dolgo časa popreje — in vsled tega se je v nekotikih letih nabralo več nego 40 rubljev. Vsled tega tedaj je v roci imel prvo polovico, ali kdé bi vzel drugo polovico, kodi nabral drugih 40 rubljev? Akakij Akakjevič je premišljal, premišljal, a izpoznal, da bode treba zmanjšati navadne stroške — vsaj na eno leto. Moral bode, ter nehal piti čaj, ne več prižigal sveče, a če se mu nameri delo, hodil bode v gospo-

dinjino sobo in pri njenej sveči delal; po ulici bode hodil na láhko, kolikor bode mogoče — in varno po kamenji, skoro po prstih, da se ne bi tako hitro trgali mu podplatje; perilo bode po moči redko dajal perici, a da se ne zamaže preurno, sleče ga, kadar pride domov in bode le v kartunovem halatu (županu), zeló starem, ki ga je privaroval le milostivi čas. Mora se priznati, da je iz početka težko bilo mu to kročenje, ali nekako privadil se je sčasoma — naposled nij prav nič večerjal, nameščeval pa je večerjo z duševno hrano, ker je v mislih imel svojo večno idejo bodočega plašča. Po tem času je njegovo živénje bilo nekako popolnejše, kakor bi se bil menil ženiti, — kakor bi bil nekdo občeval z njim, — kakor bi ne bil sam, temuč da je neka néžna životna družica odločila se, da bode tovarišila se z njim v vsakdanjem živénji — in ta družnica nij bila nobena druga, nego ideja močno podloženega, neobnošenega plašča. Nekako oživel je bil, krepko označajil se, kakor člo-

vek, ki se je nečemu odločil in ustanovil si načelo. Z obraza in iz vedenja mu je sama ob sebi izginila nesrčnost, neodločnost. Časi pa časi je ogenj blisknil v njegovih očeh, — da, po glavi so mu rojile najdrzovitejše, najoholejše misli: ali bi res dal si ali ne kuno prišiti na ovratnik. Premišljanje o tem bi mu bilo skoro pamet razkalilo. O priliki je prepisaval nekov spis, pa bi bil skoro zmotil se, le malo je manjkalo, zato je, malo — da ne, na glas vskriknil: „pst!“ — in prekrižal se. Vsak mesec je vsaj enkrat šel k Petroviču, da sta se pogovorila o plašči, kdé bi bilo najboljše kupiti sukno in kaka bi bila barva, po čem sukno, in vselej je, da-si malo skrbno, vendar-le pomirjen šel domov, ker je veroval, da pride čas, ko vse potrebno kupi in da bode plašč gotov. Pa napredovalo je vse urnejše, nego je sam menil, da bode. A vse nade je presežalo to, ker vodja Akakiju Akakjeviču nij izplačal le 40 ali 45 rubljev, temuč celih 60; ali je čutil ali ka-li, da je Akakij Akakjevič potreben plašča, ali pa se

je to le namerilo samo ob sebi — gospod Akakij Akakjevič je vendar-le imel 20 rubljev več. Ta pripetljaj je pospešil to zadevo; še kaka dva ali tri mesece majhen post, pa bode gospod Akakij Akakjevič imel kakih 80 rubljev. Njegovo srce, navadno jako mirno, začelo je biti naposled.

Najpopreje sta s Petrovičem šla v prodalnico; kupila sta jako lepo in trpežno sukno, ker sta uže blizu pol leta popreje premišljala to in vsak mesec šla v prodalnico vprašat, da sta vedela ceno. Za tegadelj pa je sam Petrovič trdil, da lepšega sukna nij nikder; za podlogo sta izbrala kolendor, ali tako dober — in gladek tako, da je po Petrovičevih besedah bil lepši, nego bi svilena bila podloga; pa je tudi res bil videznejši in svitlejši. Kune nijsta kupila, zato ne, ker je bila predraga, izbrala pa sta mačko najkrasnejšo, kolikor je bilo jih po prodalnicah; z daleč je vsakedo menil, da je kuna. Petrovič se je s plaščem mudil dva tedna, ker je bilo treba mnogo vbadanja in prebadanja,

sicer bi bil mnogo popreje zgotovil ga; za delo je Petrovič vzel 12 rubljev, menj nij mogel zaslužiti nikakor: vse je bilo res prevlečeno sè svilo, prešito z dvojnimi drobnimi šivom; a po vsakem šivu je Petrovič sam sè svojimi zobmi pomogel, da so gubanci bili različni.

To je bilo težko je povedati: prav katerega dne, ali gotovo je v življenji Akakija Akakjeviča najslavnejši dan bil ta, katerega je Petrovič prinesel plašč mu. Prinesel ga je zjutraj ob tistej uri, ko so uradniki odhajali v pisalnice. Noben drug čas bi plašč ne bil tako na hvalo, ker je uže precej hudo bil začel pritiskati mraz, in bila je podoba, da se celo shujša. Petrovič je bil pridrl s plaščem, kakor to pristuje poštenemu krojaču. Na obrazu se mu je brala taka pomenljivost, da Akakij Akakjevič še nikoli nij videl takove na njem. Kazno je bilo, da popolnem čuti, da je dokončal imenitno delo in da je nena doma s tem spričal propast, ki je mej krojači, kateri nastavljajo le podloge, in šivajo jih —

in mej tistimi, kateri šivajo na novo. Vzel je plašč iz žepne rute, v katerej ga je bil prinesel; robec je bil stoprv opran, pa ga je uže zmečkal in porinil v žep za potrebo. Ko je bil iz rute vzel plašč, jako ponosno je gledal okrog sebe, prijel ga z obema rokama in jako umetalno obesil Akakiju Akakjeviču na pleča; potlé ga nategnil in naravnal ga zadaj z roko; potle je spredaj zravnal Akakija Akakjeviča. — Akakij Akakjevič, uže priletel, hotel je plašč primeriti, kakov je v rokavih; Petrovič mu pomore, da je oblekel rokava — in pokazalo se je, da tudi v rokavih dobro pristuje, s kratka videlo se je, da je plašč izvrstno narejen in pripraven. Petrovič nij zabil o tej priliki omeniti, da je tako malo zaračunal mu le zato, ker brezi krojaškega kazala biva v majhnej ulici, pa davno uže pozna Akakija Akakjeviča; ali na „nevskem prospektu“ — da bi bil samo za delo plačal 75 rubljev. Akakij Akakjevič se nij hotel o tem v razgovor spustiti s Petrovičem, bal se je vseh posebnih množin, s

katerimi je Petrovič rad rogovilil okrog sebe. Plačal mu je, zahvalil se in takoj v novem plašči odšel v pisalnico. Petrovič je šel ti-homa za njim, a vstavil se je na ulici, dolgo še z daleč gledal plašč, a nalašč krenil na stran, zato da bi ga bil pretekel na ulici, ter da bi še en pot mogel videti svoj plašč na drugej strani, to je: spredaj. Akakij Akakjevič je v pisalnico šel poln vseh najsvetejših čutov. Vsako trenotje je čutil, da mu na hrbtu visi nov plašč, in nekterikrat se je tudi nasmijal vsled svoje notranje všečnosti. Bogme, dva užitka: toplota, krasota! Pota ni videl nij in nenadoma je bil v uradnej hiši. Pri vratarji je slekel plašč, ogledal ga do cela in izročil posebnemu vratarjevemu varstvu. Nij znano, kako so uradnici vsi nenadoma izvedeli, da ima Akakij Akakjevič nov plašč in da kaputa nij več na svetu. Vsi so tisto trenotje k vratarju strmeli gledat Akakija Akakjeviča novi plašč.

Začeli so mu srečo voščiti, hvalili so plašč, da je skrajema le smijal se, napósled

pa je sram bilo ga. Ko pa so bili vsi stopili okrog njega in jeli ogovarjati ga, da mora poblagosloviti novi plašč, da jih mora povabiti na večerjo, do céla se je zmel Akakij Akakjevič, da nij znal, kaj bi začel, kaj odgovarjal in kako izgovoril se. Po nekotikih minutah je ves zarudel jel dosti prostosrčno zagotovljati, da to nij ves nov plašč, da je to le tak, da je le stari plašč. Napósled je dejal eden uradnikov, prvostojniku tajnik, skoro gotovo zató, da bi pokazal, ka nij ošaben in da zna govoriti tudi z nižjimi ljudmi, omenil je: „Dobro tedaj! Jaz obetam večerjo namestu Akakija Akakjeviča, vabim vas na čaj: denes je, kakor nalašč, moj god.“ Uradnici, to je da, začeli so precej srečo voščiti tajniku in radi so obljubili, da pridó. Akakij Akakjevič se je začel izgovarjati, ali vsi so ga jeli ogovarjati, da to se ne spodoblja, da je sramotno in zaničljivo, in nikakor se nij mogel ogniti. Sicer pa mu je po všeči bilo to, ko se je spomnil, da bode vsled tega imel priliko,

da pojde tudi zvečer na plano v novem plašči.

Ves ta dan je bil Akakiju Akakjeviču prav velik, slaven praznik. Prišel je domov najsrečnejše duše, plašč vzel raz sé in varno obesil ga na steno, še enkrat všečno ozrl se na sukno in na podlogo — in svoj užé do céla razpljezneni kaput potegnil v roki nalašč zató, da ga je primeril z novim. Ozrl se je vá-nj in zasmijal se: tako velika je bila razlika! A dolgo časa kasneje, ob obedu je še zmirom smijal se, ko hitro se je spomnil, kakov je kaput. Poobedoval je jako vesel — in po obedu nij nič pisal, nij v roko vzel nobenega spisa, le malo je lenobo popasel na postelji, tako dolgo časa, da se je stemnilo. Potlé pa je, meni nič — tebi nič, oblekel se, plašč vzel ná-se in odšel na ulico.

Kdé je prav bival uradnik, ki je bil povabil Akakija Akakjeviča, žal nam je, da ne moremo povedati, spomin nas začenja zapuščati, in vse kar je v Petrogradu, vse

ulice in vse hiše so se nam zmele v glavi tako, da bi zeló težko kaj tamošnjega, pošteno rednega prišlo nam na um. Ali bodi-si tako ali tako, to je gotovo, da je uradnik bival v enem lepših mestnih oddelkov, tedaj vsakako zeló daleč od gospoda Akakija Akakjeviča. Najpopreje je Akakij Akakjevič moral premeriti neke puste ulice, medlo razsvitljene; ali čem bliže je bil uradnikovega bivališča, tem živejše so bile ulice, obljudenejše in jasno razsvitljene. Češče so se ljudje pokazavali, prikazavale so se tudi dame krasno oblečene; moški so imeli plašče z bobrovimi ovratniki; redko je srečaval vanke z rešetastimi sanimi, obitimi sè žoltimi žreblji, — gostéjši pa so bili kočijaži z molinje barhantovimi čepicami, s pološenimi sanimi — pokritimi z medvedjo kožo, in po ulici so plesale, sikale okrog po snegu kočije s prevlečenimi čičaki. Akakij Akakjevič je zijal v vse to — kakor v kaj novega. Užé nekoliko let nij bil na ulici zvečer; vstavil se je in stal je založnici pred

razsvitljenim oknom, — stal zató, da je gledal neko krasno namalano žensko obličje in kako izzuva nogovice, ter goli jako krasno nogo; za njo skozi duri sosednje sobe pa — kako vtiče glavo neki kosmat možki. Zakaj se je neki nasmijal? ali zató, ker je naletel na prikazen, do čela neznano mu, ali o katerej v vsakem človeku tiči neko čutje, ali pa je na misli prišlo mu to, kar je prihajalo mnogim drugim uradnikom: „no ti vohonski Francozje, saj nij, da bi govoril, ti ljudjè hotè kaj takega to . . ., to užè gotovo to-le . . .“ Ali pa morebiti nij mislil tega; saj se ne more človek človeku zajesti v dušo: ne more izvedeti vsega, kar misli. Napósled pride do doma, v katerem je bival njegovega prvostojnika tajnik.

Njegovega prvostojnika tajnik je, kakor rekamo, živel v dobrote zakopan. Na stopnicah je gorela svetilnica, bivališče je imel v drugem nadstropji. Akakij Akakjevič pride v vstopno sobo: videl je na tleh cele vrste kaloš (überschuhe). Mej njimi sredi sobe je

stal samovar z vrelim čajem; gosta soparica se je valila iz njega. Po steni so visela pokrivala s plašči vred, katerih so nekateri imeli bobrove ovratnike — nekateri pa so bili obšiti z aksamitom. V drugej sobi je bil razgovor in hrum, ki je nenadoma bil različnejši in zvučnejši, ko hitro so se bile odprle duri, ter je lokaj na kositarki prinesel polno izpraznenih stekleničic sé smetanikom (sahntopf) in koškom suharčkov vred. Podoba je bila, da so užé davno bili sešli se uradniki in izpraznili prve kupice čaja. Akakij Akakjevič obesi plašč, stopi v sobo, ali nenadoma sveče zablisknú pred njim, uradniki, lule, igralne mize — vse je bilo to trenotje skupaje — in otožno mu je na uha z vseh strani priletel razgovor in raznih stolov ropot. Sam je ostal sredi sobe, oziral se in premišljal, kaj bi učinil. Ali zagledajo ga, s krikom pozdravijo in vsi takój grmé v vstopnico, ter novič jemó ogledavati njegov plašč. Akakija Akakjeviča je sicer nekoliko zmotilo to, ali ker je bil čistega srca člo-

vek, — moral se je razveseliti, ker so vsi tako hvalili mu plašč. Potlè, umeje se samo ob sebi, zapustili so vsi njega in plašč — in po navadi stopili k mizam — odločenim „vhistu.“

Vse to: ropot, razgovor in gromada ljudij, vse to je nekako čudovito zdélo se Akakiju Akakjeviču. Sam nij znal, kaj bi bil učinil, kam del roci, kam stopil, kam prenesel svoje telo; naposled sede k igralcem: gledal je v karte, pogledal kmalu temu, kmalu temu v obraz, po nekolikem času pa je začel zévati, ker je dolgčas bilo mu, zató ker je uže davno bila minola ura, o katerej je po svojej navadi hodeval spat. Rad bi se bil uže poslovil od tajnika, pa mu nijso dali iti: dejali so, da mora neogibno novemu plašču na čast izpiti stekleničico šampanjca. Uro kasnejši je bila večerja, to je: vinegret, mrzla teletina, paštete, kolački in šampanjec. Akakij Akakjevič je moral izpiti dve stekleničici šampanjca, po katerem zaužitji je čutil, da je veselejše v sobi, vendar pa nikakor

nij mogel zabiti, da je uže polunoči, torej uže davno čas iti domov. Da ga ne bi gospodar zadržaval, tiho je šel iz sobe, v vstopnici poiskal plašč; ali užalilo se mu je, ko ga je bil zagledal, da leži na tleh; stepel ga je, brsnil z njega vsako najmanjšo smet, del na-se in odšel je po stopnicah na ulico. Na ulici je bilo še zmirom svitlo; odprtih je bilo še nekoliko tistih majhnih prodalnic, po katerih se mudé služabni in drugi ljudjé. Akakij Akakjevič je veselega duha korakal domov; brzo je pred njim zmanjkavalo tistih pustih ulic, ki ni po dnevi niso bile vesele, tem menj po noči. Svetilnice so malo kdé svetile: kazno, da je premalo olja bilo po njih; začeli so se leseni domovi, plotje; nikdér nij bilo ni žive duše, le sneg je lesketal po ulicah in žalostno so črnele niske kočé sè zaprtimi okni. Približal se je tistemu prostoru, kder je na mesti ulice začenjajal se neskončen trg, kateremu so na nasprotnej strani bile jedva vidljive hiše: vse je bilo podobno strašnej pušči.

V daljavi, Bog zná: kdé, gorel je ognjiček v nekovej kočici, ki se je zdéla, da je na kraji sveta. Akakija Akakjeviča veselost se je znatno in nenadno skrčila; stopil je na trg nekako bojezljivo, da sam nij znal, zakaj: prav tako, kakor bi bilo srce slutilo nekaj slabega. Ozrl se je nazaj in na vsako stran: bogme, kakor morje, tako je bilo okrog njega. „Ne, boljše je, da ne gledam,“ — menil je in dalje šel mežeč, a ko je odprl oči, da bi videl, ali je užé blizu ali ne konec trga, zagleda, da mu skoro prav pred nosom stojita nekova brkasta človeka, ali kedo sta bila, tega nij mogel poznati. Stemnilo se mu je pred očmi in utripalo mu je srce. „A, saj to je moj plašč,“ — zagrmel je eden njih in zgrabil ga za ovratnik. Akakij Akakjevič je užé hotel vskrikniti: „Stražnik!“ — ali tovariš mu je na ustna pritisnil pest, veliko, kakor uradniška glava, in zagrozil se je: „Le krikni!“ Akakij Akakjevič je čutil samo to, da sta plašč strgala z njega in da je eden s kolenom brenil ga, vsled

česar je zvrnil se v sneg in nij več čutil ničesar. Po nekolikih minutah se je izpametil, vskotehal je na nogi, ali nikogar več nij bilo. Čutil je, da je mrzlo vnej in da nema plašča: jel je kričati, ali glas, kakor se je zdélo, nij mogel segniti trgu do kraja. Kričal je véрно v obupnosti, jel bežati čez trg — ne utegoma k stražnici, pri katerej je stal budočnik in podprt na svojo helebardo nekako izvédavo gledal, kakov vrag to beži k njemu in kriči. Akakij Akakjevič pribeži pred-enj in z dihtivim glasom zopet jame kričati, zakaj spi in nijso na mari mu ljudje, da ne vidi, kako odirajo človeka. Budočnik se je odrézal, da nij videl nikogar, da je le videl, kako sta ga sredi trga vstavila neka človeka, pa je menil, da sta njegova znanca; rekel mu je, naj raji, nego da nevspešno kriči, zjutraj ide k policijskemu pooblaščenču, da poizvé, kedo je vzel mu plašč. Akakij Akakjevič pribeži domov do céla v neredu: lasje, ki jih je še, pa nemnožno število imel na sencih in nad zatilnikom, lasje so bili

vsi razmršeni; bok, prsi in hlače so bile vse snežene. Ko je njegova stara gospodinja bila začula čudoviti ropot na vrata, po bliskovo je šinila iz svoje postelje in samo v enem čizmu tekla odpret vrata, — in sramežljivo je na prsih z roko držala košuljo; ali ko je bila odprla, prestrašila se je in stopila nazaj, ker je bila zagledala Akakija Akakjeviča, kakov je. Ko pa je bil povédal jej, kaj se je zgodilo, sklenila je roci in rekla: da mora iti kar k vélikemu komisarju, njih komisar bi ga utegnil le pogovoriti, veliko bi mu obljubil, potlé pa obotavljal se, ali bilo bi najboljše, da bi takój šel k vélikemu pooblaščenču; da je sama znana z njim, ker Ana Čuhonka, ki je popreje bila njena kuharica, služi pri njem za pestinjo; da ga sama vidi dosti potov, — kadar pride mimo njenega doma, in da tudi sleherni nedeljo pride v cerkvo molit in da prijazno pogleda vsakega, da je poleg vsega drugega tudi ljubeznjiv gospod. Akákij Akakjevič je poslušal to pripovedanje in žalosten odšel v svojo

sobo ; kaka mu je bila noč, premišljanje o tem prepuščamo tistim, kateri si mogó nekoliko misliti v njegovih okolnostih.

Dosti zgodáj je bil odšel k vélikemu komisarju, a dejali so mu, da spi; prišel je ob desetih, pa zopet so dejali: „spi;“ prišel je ob enajstih, pa dejali so mu: „nij doma gospoda pooblaščenca;“ prišel je ob obedu, ali pisarji v vstopnici ga nikakor niso pustili dalje in hoteli so vsakako izvedeti, zakaj je prišel in kaj se je zgodilo, tako, da je Akakiju Akakjeviču prvi pot njegove žive dni zljubilo se, da pokaže svojo srčnost; dejal jim je ostro, da morá osobno govoriti z vélikim komisarjem, da ne smejo biti drzoviti, ter braniti mu pravične stopinje k njemu; da je prišel iz uradnije zbog cesarskih zadev, in če jih zatoži, da bodo čutili. Pisarji se niso upali ničesar reči tem besedam: eden njih je šel poklicat komisarja. Komisar je nekako nenavadno čudovito sprejel vést o ukradenem plašči. Ne da bi bil svojo pozornost obrnil na [glavnost tega izvestja,

temuč jel je Akakija Akakjeviča povpraševati, zakaj je tako pozno šel domov in ali nij bil pod kako nepoštено streho, s čemer je Akakija Akakjeviča do céla zmotil, da je izpred njega odšel, pa nij znal, ali se kaj zgodi ali ne o tem, da bi plašč zopet dobil. Vès ta dan ga nij bilo v pisalnico (edin tak prégrešek vse njegove žive dni); drugega dné je prišel vá-njo vès bled in v svojem starem, še žalostnejšem kaputu. Vest o ukradenem plašči, da-si so tudi nekateri uradniki bili taki, da nijso zabili posmehovati se Akakiju Akakjeviču, ta vest je vendar-le ganila marsikaterega. Odločili so precéj bili zbirko zá-nj, ali nabrali so le nekaj malega, ker so bili uže sicer iznebili se novcev: dali so jih vodji za podobo in naročili se na nekovo knjigo vsled želje prvostojnikove, ki je bil prijatelj pisateljem. Eden njih je sè zgol sočutja do Akakija Akakjeviča sklenil, da mu pomore vsaj z dobrim nasvetom, ter je odsvetoval mu, naj ne ide h komisarju, zató ne, ker bi se utegnilo pripetiti, da bi pooblaščenec

hotel prikupiti se prvostojnikom, ter tako ali tako našel plašč, pa bi vendar-le ostal v policiji, ko bi ne bilo mogoče po zakonu dokazati, da je njegov. Ali najuspešnejše bi bilo, da bi se zaupal kakej znamenitejšej osobi, da znamenitejša osoba le z enim dopisom na zadevno mesto lahko vredi vse potrebno. Kaj je maral Akakij Akakjevič: sklenil je, da pojde k znamenitejšej osobi. Kak urad je oskrbljala ta znamenitejša osoba, to je doslé še zmirom skrivno. Dosti je, da znamo, da je ta znamenitejša osoba nedavno poznamenitila se, poprej je bila neznamenita osoba. Sicer pa njé urad nij bil mej znamenitimi uradi v primeri drugim še znamenitejšim.

Ali zmirom so na svetu taki ljudjé, katerim je svetu še neznamenita osoba uže osoba — znamenita. A skrbel je, da bi svojo znamenitost povečal z mnogimi sredstvi; zlasti je odredil, da bi ga nižji uradniki čakali uže na stopnicah, ko gré v uradnišče; da bi neoglaščenega nikogar ne smeli pustiti k njemu,

temuč da bi se vse vršilo po najresnejšem redu; vpisovatelj (registrator) — da bi to ali to oglasil gubernskemu tajniku, gubernski tajnik titularnemu svétniku ali komu drugemu po rednosti, in tako po vrsti — da bi glas prišel do njega samega. Tako se v svetej Ruskej uže vse náslanja na posnemanje, vsakdo se zminja in veriži po svojem gospodu. Tudi trdé: nek čestni (titularni) svétnik, ko hitro so ga bili postavili za vodjo nekovej posebnej majhnej pisalnici, — da je precej odbral si sobico in odločil, da jej bode ime: „presidialni bureau“; postavil je pred duri nekove služnike z rudečimi našivi (aufschlag) in z resami; ti služniki so duri odpirali vsakemu prihodniku, če prav je v „presidialnem bureau-u“ jedva prostor imela navadna pisalna mizica.

Sprejemala je ljudi in vêla se v pričo njih najznamenitejša osoba moški (solidno) in jako uljudno, a ne različno. „Resno, resno in resno“ — omenjal je navadno, a o vsakej besedi je jako pomenljivo vselej

strmel v obličje tistemu človeku, s katerim je govoril. Pa tega nij bilo prav nič treba, zato ne, ker je tistih deset uradnikov, ki so bili vse njemu poslušno uradniško krdelo, brezi te osornosti bilo v precejšnjem strahu, v takem, da je vsak, ko hitro ga je z daleč zagledal, takoj pustil delo, ravno vstopil se in čakal, da gospod odide po sobi. Njegov navadni razgovor s poslušniki je bil resen in skoro le iz trih stavkov: „Kako ste se upali drzniti? Ali znate, s kom govorite? Ali véste, kedo stoji pred vami?“ Duše pa je bil dobre, dober je bil svojim znancem — in žrtvovalen; ali generalstvo mu je do čela zmelo razum. Ko je bil prejel generalstvo, kmalu se je nekako zapletel in zmotil, da prav nič nij znal, kako se mora vesti. Če je bil sam sè soboj, res je bil človek, poštena duša, mnogo-ozirno človek, a ne top; ali ko hitro je zašel v družčino, kder so bili ljudjé po stanu le stopnjo nižji od njega, uže je bil tak, kakor zmóčen: molčal je — in njegovost je bila tem žalostnejša, ker je sam ču-

til, da bi izkušenejše moral uživati čas. Na očeh se mu je često poznala močna želja, da bi se vmesil v kak zanimljiv razgovor, ali gadržavala ga je misel: ali ne bi bilo preponižno, ali ne bi bilo prepriprosto, ali bi ne razkalil* s tem svoje česti; nastopek takega premišljanja pak je zmirom bilo pusto molčanje, le redko kedaj je zinil kako besedo, s čemur vsem si je zaslužil najzagatnejše mrzljaštvo.

K tej znamenitejšej osobi je bil prišel naš Akakij Akakjevič, a prišel v naj nesrečnejšem času, samemu sebi o zelo neugodnej dobi, znamenitejšej osobi pa o ugodnej. Znamenitejša osoba je sedela v svojem kabinetu in razgovarjala se z nekim nedavnim prišlecem: sè svojim starim prijateljem — uže od otroških let, s prijateljem, s katerim se nekoliko let nijsta videla. Ta trenutja mu oglasé, da čaka neki Bačkorka. Povpraša zamolklo: kedo je, in izvedel je: neki uradnik. — „A mora počakati, zdaj ne utegnem,“ — rekel je znameniti mož. Pa

mora se reči, da se je znameniti človek zlegal prav debelo: utegnil je, uže davno sta bila sè znancem razgovorila se o vsem, in uže davno sta trgala razgovor z dolgimi prenehljaji, le na lahko drug drugega tepljala po ramah in pristavljala: „tako je to, Ivan Abramovič!“ — „tako je to, Štepan Varlamovič!“ — ali vendar je uradniku poročil, da mora čakati, zato da je pokazal prijatelju, ki uže kedaj nij več služil, temuč počival doma na svojem gospodarstvu, — da mu je pokazal, kako dolgo časa uradniki čakajo v njegovej vstopnici.

Naposled — ko sta se bila nagovorila, ali boljše rečeno: namolčala in vsak svojo cigaro zapalila, sedeča na jako mehkem blazinjaku, naposled je bliskoma, kakor bi se bil stoprv opomnil, dejal sekretarju, ki je bil vstavil se sè spisi pri durih: „Dejte, tam-le stoji, kakor se mi zdi, neki uradnik; recite mu, da smé stopiti noter.“ Ko zagleda mirno osobo Akakija Akakjeviča in njegov ostareli vicmundir, obrne se vá-nj takoj in povpraša:

„Kaj bi radi?“ — a vprašal je s prodkim glasom in trdim, katerega se je nalašč učil popreje doma v sobi pred zrcalom, — učil se ga teden dnij popreje, predno je prejel svoj dotični urad in generalstvo. Akakij Akakjevič je uže sicer bil vès ponižen, poleg tega pa je še malo potožil se, in kakor je mogel, kolikor je jezikova svoboda pripuščala, oznanil je, pa še več, nego druga pota v svojo vést namesil tiste besedice: to — povedal je, da je plašč bil do céla nov, torej — da je nečloveški oropan, in da je k njemu pribežal v zavetje, da bi sè svojim upljivom nekako to-le pisal „obrpolicijmajstru“ ali komu drugemu, ter dobil mu plašč.

Generalu se je to, Bog zna, zakaj, domače zdélo. „Ali vi gospod,“ — napal ga je ostro, „ne znate vljudnosti? Kamo ste stopili? ali ne znate reda? O tem bi najpopreje bili morali spisati prošnjo do urada, prošnja bi bila šla k stolonačelniku, od stolonačelnika k prvostojnemu oddelku, potlé bi jo

bil dobil tajnik, a sekretar bi jo bil izročil meni.“

„Ali Vaše Prevoshoditeljstvo,“ — dejal je Akakij Akakjevič; rad bi bil po moči ojačil svoj duh o navzočnosti; čutil je, da se strašno poti. „Jaz sem Vašemu Prevoshoditeljstvu drznil se napotje delati zató, ker tajniki to-le.... neradi kaj učinijo...“

„Kaj?! kaj?! kaj?!“ — čudila se je znamenitejša osoba, „kde ste se navzeli takovega sanjarstva?! Kaka upornost do prvostojnikov in oblastij se razširja mej mladim svetom?!“ Znamenitejša osoba, tako je podoba kazala, nij zapazila, da je Akakij Akakjevič užé blizu petdesetak; ko bi ga bil kedo mogel imenovati mladega človeka, moglo bi se bilo to zgoditi le ozirno, to je: oziroma na takega človeka, ki je užé bil sedemdesetak. „Ali znate, komu to pravite?! ali véste, kedo stoji pred vami?! ali umejete to, umejete?! vprašujem vas!“ — topnil je z nogo in tako povzdignil glas,

da bi tudi koga drugega bila prevzela groza, ne le Akakija Akakjeviča.

Akakij Akakjevič je bil do cela zmočen: jel je vehrati, tresel se je po vsem životu, nij mogel ni stati; ko bi ga služniki ne bili zadržali, zgrudil bi se bil na tla. Odnegli so ga, ker je bil skoro v nesvesti si; znamenitejša osoba pak je bila zadovoljna, zato ker je nastopek presezal nje nado, in do cela pijana vsled domišljije, da njé beseda ima to moč, da človeka pijani, gledala je po strani svojega prijatelja, ker bi bila rada izpoznala, kako on pazi na to; a samoljubo je videla, da je prijatelj vès očit in da je skoro tudi njega uže strah.

Kako je bil odšel po stopnicah, kako prišel na ulico, tega nij pomnil ubogi Akakij Akakjevič, nij čutil ni roke ni noge. Še nikoli, vse njegove žive dni ga nij tako oštel noben general, a celó tuj. Šel je pol odprtih ust o žvižgajočem vetru po ulicah, nij mogel vzdržati na tlaku; veter je petrogradskeje navadi vlekel vá-nj z vseh štirih strani, iz

vseh ulic. Kmalu je imel vse suho grlo; a ko je bil prišel domov, nij mogel spregovoriti nobene besede, vès je bil utrujen, zato je legel v posteljo. Tako silno je časi pošténo kreganje.

Drugega dné se ga je bila lotila vročica. Vsled mogočnega petrogradskega vremena je bolezen napredovala urnejše, nego bi se bil kedo nadejal, a ko je doktor bil prišel, prijel ga je za žilo, pa nij mogel učiniti ničesar drugega, nega odločil mu je nekake oklade, ali samo zato, da bolnik nij bil brezi dobrotne zdravniške pomoči, sicer pa je povedal, da v poludrugem dnevu gotovo ugasne; obrnil se je v gospodinjo in rekel: „A vi, mati, ne obotavljajte se, dajte mu precej delati jelovo rakvo, hrastova bi njemu bila predraga.“

Ali je Akakij Akakjevič slišal ali ne te osodne besede o sebi, in če jih je čul, ali so upljivale ná-nj ali ne, ali je smililo se mu ali ne njegovo žalostno življenje — o tem nič nij znano, zato ne, ker je tista trenutja vročica kuhala ga. Kazali so se mu neprene-

homa obrazi — drug od drugega čudnejši. Videl je Petroviča in priporočal se mu za plašč, pa z nekovimi zanjkami žugal lupežema, katera je zmirom trdil, da sta pod posteljo, in kmalu zaporedom gospodinjo klical, da bi zlodeja potegnila izpod postelje. Kmalu je vprašal, zakaj pred njim visi stari kaput, ker ima nov plašč; kmalu pa se mu je zdelo, da stoji pred generalom in posluša strašno zmerjanje, zato je prosil: „naj prizanese „Vaše Prevoshoditjelstvo.“ A naposled je začel hudovati se: govoril je najčudovitejše besede, take, da se je stara gospodinja kar križala, zlasti ker popreje nikoli nij slišala ga, da bi bil tako klel kedaj; a tem čudovitejše je bilo to, ker je preklinjati začel vselej takój po besedah: „Vaše Prevoshoditjelstvo“. Časi pa je govoril do cela brezismiselno, tako, da ga nij bilo moči nič umeti, le toliko je poznalo se, da se besede in misli zmeteno križajo o plašči zmirom.

Ubogi Akakij Akakjevič je umrl. Ni njegove sobe ni njegovih rečij nijso zape-

čatili, ker nij imel nikakoršnih dednikov; drugim pa je tudi malo ostalo dedšine, samo: zvezek peres, knjigo belega uradnega papirja, tri dvojice (pare) nogovic, dva ali trije gumbi so bili še, odtrgali so se mu bili od hlač, pa bralcem užé znani kaput. Kedo je dobil vse to, Bog zná, tega nij videl te povesti pisatelj. Akakija Akakijeviča so odpeljali in pokopali.

Petrograd je ostal brez Akakija Akakjeviča — tako, kakor bi ga nikoli ne bilo v njem bilo. Izginilo je in izgubilo se bitje, ki nij imelo nobenega zavetnika, nobenega prijatelja, in ki nikomur nij bilo na mari, — da, katero nij na-se obračalo pozornosti prirodnemu motritelju, ki vendar ne záblja ni navadne mušice, temuč nabada jih na iglice in ogleduje z večalom (mikroskop); izgubilo se je bitje, ki je tiho trpelo uradniško zasmehanje in brezi važnega vzroka pogreznilo se v jamo, — bitje, ki je vendar-le, da-si stoprv konci življenja, razvedril ga prijatelj v podobi novega plašča in trenotno

razveselil njegovo žalostno življenje; bitje, na katero se je v življenji vsedala nestrpna nesreča, kakor se vsiplje na glave mogotcem tega sveta!..

Nekoliko dnij po tej smrti je v njegovo sobo prišel uradni sluga z naročilom, da bi takoj prišel v uradnijo, da ukazuje prvostojnik. Ali sluga se je moral vrniti sè svojim sporočilom; prinesel je vest, da Akakij Akakjevič ne more priti, in vprašanju: „zakaj ne?“ — odgovoril je: „I nu, zakaj ne? zato ne, ker je umrl, štiri dni je uže tega, kar so ga pokopali.“ Tako so v uradniji izvedeli Akakija Akakjeviča smrt, in uže drugega dne je na njegovem mestu sedel nov uradnik, veliko večje rasti, in nij črk stavil tako po konci, temuč veliko bolj po strani in krivejše.

Ali kedo bi mogel verovati, da to nij še vse o Akakiji Akakjeviči, da je bilo njegovemu življenju odločenih še nekoliko nemirnih dnij po smrti, kakor na nagrado njegovemu osamelemu življenju! Ali tako je bilo

to, naša uboga povest bode imela nenavadno čuden konec. Po Petrogradu se je bila nenadoma raznesla vest, da je pri Kalinkinem mostu in še dalje od njega začel po noči v osebi rajnkega uradnika prikazavati se mrtvec, ki baje išče nekov posili vzeti plašč in zato vsakemu brez vsakojakega ozira na stan in čest s hrbta vleče plašč z mačjim ali bobrovim ovratnikom, kožuhe — podložene z drevesno volno, z leverčjimi, lisičjimi in medvedjimi kožami, s kratka: vsakovrstno kožuhovino, katero koli so si ljudje odbrali, da lastno kožo pokrivajo z njo.

Eden uradnikov je sam sè svojimi očmi videl mrtveca in takoj poznal Akakija Akakjeviča. Ali to mu je nagnalo tak strah, da je na moč začel bežati, zato nij mogel dobro pogledati ga, to pa je videl, da mu je požugal s prstom. Z vseh strani so zmirom prihajale tožbe, da preti nevarnost, da se utegnó hrbti do dobrega prehladiti — in boci, a ne le čestnim (titularnim), temuč tudi dvorskim svetnikom, ker jim prikazen po

gosto raztrga plašče. Policija je ukazala, da morajo vjeti mrtveca, kakoršnega mogó, ali živega ali mrtvega, in po moči resno kazniti ga, drugim duhovom na strah, a to bi se skoro bilo posrečilo.

Budočnik na Kiruškinej ulici je mrtveca uže držal za život prav o zločinu, ko je poskušal, kako bi gorak plašč strgal z nekega bivšega vojaškega godca, ki je svoje vojaške dni piskal na sviralko (flavto). Zatel ga je bil za život in s krikom poklical svoja tovariša, katerima je ukazal, naj ga držita, sam pa je urno segnul v črevelj, da je iz njega vzel rožiček s tobakom, ter malo očvrstil svoj uže šest potov v življenji zmrzli nos. Ali tobak je bil takov, da ga ni mrtvec nij mogel strpeti. Jedva je bil budočnik s prstom zadelal desno nosnico, nasul ga je v levo roko pol pesti: mrtvec je bil kihnil silno, tako, da je vsem trijem do cela zaprašil oči. Ko so vzdignili roke in otirali si oči, v tem je mrtvec zginil, in nij ga bilo več ni sluha ni duha, da sami nijso znali,

ali so ga res imeli v pesteh, ali ne. Po tem dogodku so se budočniki (policaji) mrličev bali tako, da se niso upali prijemati ni živih ljudi, le od daleč so kričali: „Hej, ti, beži dalje!“ — Mrtvi uradnik se je začel kazati tudi za Kalinkinim mostom in strah delal vsem bojezljivim ljudem.

Pa do cela smo zabili znamenito o s o b o, katera je vlastno, neogibno kriva čudnega obračaja tej sicer do cela poštenej povesti. Najpopreje pravičnost zahteva, da povemo, da je znamenita o s o b a precej po odhodu ubogega ozmerjanca Akakija Akakjeviča počutila nekaj usmiljenju podobnega. Sočutje jej nij bilo neznano, v njenem srci je živel mnogo dobrih čutov, katerim je „čin“ jako često prepovedal, da se niso smeli objaviti. Ko hitro je stari prijatelj bil odšel iz kabineta, takoj je zamislila se v osodo ubogega Akakija Akakjeviča, ki nij bil strpel uradnega pokrega.

Spomin na njega je bolel jo tako, da je po tednu dnij k njemu uradnika po-

slala, naj povpraša, kaj in kako, in ali mu je mogoče kako pomoči; ko pa je bila dobila glas, da je Akakij Akakjevič kmalu potlé za vročico umrl, tem bolestnejša je bila, čutila je svoje vesti očitaje in ves dan je bila zmočena. Hotela se je nekako razvedriti in hotela je zabiti neprijetno vest, torej je na večer odšla k enemu dobrih prijateljev, kateremu na domu je našel pošteno družčino, in kar je bilo najugodnejše, vsi gostje so bili tistega urada, torej ga nič nij motilo. To je čudovito dober upljiv imelo na njegovo dušo. Razigral se je, prav prijetno je bil izgovoren, preživel je večer jako veselo. Mej večerjo je izpil dve stekleničici šampanjca, ki je sredstvo, katero, kar je znano, nema slabega upljiva na veselost. Šampanjec je v njem bil razvnel različne namene, posebno se je odmenil, da ne pojde še domov, temuč da se vstavi pri svojej znanki, pri Karolini Ivanovni, pri dami, kakor se je dozdevalo, nemške krvi; do nje je bil popolnoma prijateljskih mislij.

Moramo povedati, da znamenitejša osoba nij bila več mlada, a da je bila dober soprog in ljub oča rodovine. Dva sina, katerih eden je uže uradoval, pa lepa, šestnajstletna hči malo krivega, ali lepega noska — prišli so vsak dan poljubit mu roko in voščit: „bon jour, papa!“ Njegova soproga, še čvrsta gospa in tudi dosti lepa, dala mu je vselej popreje poljubiti svojo roko, potle pa je obrnila jo in njemu poljubila roko.

Ali znamenitejša osoba, sicer prav zadovoljna z domačimi rodovinskimi čuti, menila je, da je vredno zaradi prijateljskih razmer imeti prijateljico v drugem mestnem oddelku. Ta prijateljica pa nij bila nič lepša, nič mlajša od njegove soproge, ali na svetu so take zastavice, a sodba o njih, to nij naše geslo.

Vsled tega je znamenita osoba bila odšla po stopnicah, sela na sani in kočijažu rekla: „H Károlini Ivanovni,“ — in zavitej v lep, jako gorak plašč, je bilo tako prijetno, da ne moreš nič lepšega izumiti

našemu Rusu, to je: če sam nič ne misliš; ali misli ti same lezó v glavo, ta prijetnejša nego ona, da nij treba morati se ti, ter za njimi podati se ali iskati jih.

Ves miren se je po časi spominjal na vse veselosti denašnjega večera, na vse besede, katerim se je moral smijati; mnogo jih je tudi na tihoma izgovoril in čutil, da so še zmirom smešne tako, kakor so bile, zato nij čuda, ker je srčno smijal se. Le časi pa časi mu je bil na potu prodki veter, ki se je nenadno zgrinjal — vedigabog: od kodi in zakaj; rezal ga je v obličje, zanašal mu je vá-nj snežene oblačke — in kakor barki plahto, tako je bulil prevezo njegovega plašča, ali pa je bliskoma z nentorno močjo vrgel mu jo čez glavo, da je moral zmirom odgrinjati se.

Nenadoma je znamenita osoba začutila, da je nekedo jako močno zgrabil jo za vratnik. Ozre se in zagleda človeka, ne velikega, v starem oguljenem vicmundiru, a žalostno je izpoznal Akakija Akakjeviča.

Uradnikovo obličje je bilo blede kakor sneg, do cela je bilo mrtvaško. Ali znamenite osebe strah se je nenavadno zvečal, ko je bila zagledala, kako se usta odpirajo mrtvecu, in ko je bil va-njo dihnil strašno mrtvaški, kriknila je te-le besede: „A! tedaj si to ti napósled!“

„Napósled sem te to zgrabil za vratnik! prav tvojega plašca sem potreboval! Nij ti bil na mari moj plašč, celó okregal si me; tedaj le-sèm daj svoj plašč!“

Uboga znamenitejša osoba čudo — da nij umrla, da-si je bila srčna v pisalnici in sploh v pričo nižjih ljudij, in če prav je oziroma na njegovo ničemurno moškost in na obraz vsakedo čudil se: „O, kaka srčnost!“ — Ali kakor je marsikedo junaškega telesa strahopet, tako je začel, da sam nij znal, zakaj, tudi on bati se kake bolezni zaradi te prikazni. Brž je plašč vrgel ráz-se in kočijažu z do céla zastrašenim glasom kriknil: „Le domov na vso moč!“

Kočijaž je slišal glas, tak, kakoršen se

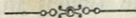
čuje le o važnih trenutkih, po tem prigodku glavo skril v kožuh, švignil konje — in kakor strela, peljal domov.

Po šestih minutah blizu je znamenitejša osoba bila pred vrati svojega doma. Bled, prestrašen in brezi plašca je pribežal domov, ne h Karolini Ivanovni, — nekako zmuzal se v svojo sobo in imel zelo nemirno noč, tako, da mu je drugega dne zjutraj pri čaji hči omenila: „Ti si denes ves bled, papa!“ Ali papa je molčal, ni žugnil nij o tem, kaj se je bilo pripetilo mu, kde je bil in kamo je hotel iti.

Ta dogodek je velik upljiv imel na-nj. Mnogo redkejše je svojim poslušnikom očital: „Zakaj ste drzoviti? ali znate, kedo je pred vami?“ Pa če je kedaj oponašal to, nij učinil tega, dokler nij znal, kaj in kako.

Ali še večje pozornosti pa je vredno to, da je potlé mrtvi uradnik popolnoma nehal strašiti, menda je stoprv generalski plašč dobro ugajal njegovemu truplu. Sicer pa se mnogo stráhopetih ljudij nij dalo nikakor

pomiriti: trdili so, da se še zmirom mrtvi uradnik prikazuje v oddaljenejših mestnih oddelkih. A bogme: eden kolomenskih budočnikov (policajev) je sam sè svojimi očmi videl, da je prikazal se za nekim domom; ali ker je bil po rojstvu malo slaboten, tako, da — ko je o nekej priliki bil pribežal iz nekovega meščanskega doma, — da ga je vzrastlo prase na tla podrlo na prestrašen smeh blizu stoječim izvoščikom (voznikom), katerih je za tako sramoto sprosil po groši za tobak — ker je bil slaboten, zató se nij upal vdržati ga, pač pa je za njim po temi šel tako dolgo časa, da se je napósled strah ozrl, vstavil se, povprašal: „Kaj bi rad?“ — in pokazal pest — tako, kakoršne nema noben živ človek. Budočnik je odgovoril: „Ničesar!“ — in takój vrnil se. Strah pa je o tej priliki užé bil veliko više rasti, imel je jako velike brke in ubral je pot, kakor se je zdelo, k Obuhovemu mostu — in vzela ga je temna noč.

Nekoliko opazek

o

izdaji slovenskih narodnih pesni.

Spisal

prof. dr. Gr. Krek.

I.

Ked najvažnije publikacije, kar jih bode sploh „Matica slovenska“ kedaj izdala, smemo prištevati slovensko národno duševno blago in v prvi vrsti národne pesni, se ve da le, ako bode izdaja taka, da zadostuje zahtevam, katere stavi sočasna učenost na enake knjige. Ker je vse naše razumništvo prepričano o imenitnosti te stvari, se ne čudim, da se tu pa tam po časopisih, zdaj nekaj osornije, zdaj zopet spodbujaje in svetovaje vzlasti često spominja Vrazove zbirke národnih pesni, ki bode temelj in glavno gradivo

knjigi, katero je matični odbor izdati sklenil, izročivši pisatelju naslednjih vrstic vredovanje s pristavkom, da se za 1873. leto, ako bode mogoče, za natis pripravi prva knjižica. Ker se je pa v dotični seji želja izrekala, naj bi vredovalec časi kaj poročil o svojem delovanji in časopisne opazke več ali manj na isto stran merijo, si izprosim od slav. vredništva besede za nekoliko opomb, katerim utegnem o priličnišem času še drugih dodati.

Ko sem se resno svojega posla bil lotil, mi je bila načelna misel, vse delo tako vrediti, da bode imelo drugo lice nego je ima obilica enakih proizvodov pri drugih, sorodnih národih. Nič bi ne bilo laže, kakor v letu dni stopiti pred matične članove z debelo knjigo, v kateri bi se ne pogrešala nobena v dotičnih rokopisih se nahajajoča pesen, od čveterovrstne poskočnice do najobširniše resne junaške. Mogoče da bi navadnega bralca ta po Koritkovem načinu sestavljena sodrga ozadovoljila, a drugo je vendar

dobiti človeka, ki bi si drznil na tak proizvod
 danes podpisati kot vredovalec svoje imé;
 drugo tudi, to vsaj menim, dobiti društvo,
 pod kojega pokroviteljstvom bi mogla vgle-
 dati taka knjiga beli dan. Trebalo je tedaj
 paziti na to, da bode izdaja kritična, ugaja-
 joča na eni strani navadnemu bralcu, na
 drugi pa in v zlasti terjatvam, ki je stavi
 sedanji stan nauke na-njo. Da se pa to do-
 seže, je treba ne le vstrajne delavnosti, am-
 pak tudi več časa, nego bi se površno sodeč
 mislilo. To bode jasniše, ako se anticipando
 malo natančniše ogledamo po prihodnji knjigi
 ter se v glavnih točkah seznanimo z nači-
 nom njenega vredovanja.

Vedeti je treba, da se nahaja v St. Vra-
 zovi ostalini na stotine národnih pesni v 21
 manjših ali večih zvezkih. Vrejeni niso zve-
 zki po snoveh, ampak po zgolj zunanjih na-
 gibih, kar vredovanje sila teži, a sprememb
 ne dopušča, ker bode treba zarad kontrole
 rokopise v isti obliki zopet vrniti, v kateri
 so mi bili izročeni. Temu gradivu je še pri-

rastlo nekaj v najnovejšem času nabranega narodnega blaga, vzlasti zopet pesni o zbirkah različnih nabiralcev, katerih imena tu naštevati ni niti mesto niti potreba. Te zbirke imajo razen Volčičeve, ki pa ne hodi povsod v poštev, le malo novega a tudi staro je često tako, da se človeku nehoté vriva misel, da národna pesen usiha in ljudstvu danes že nenavadno brzo iz spomina uhaja. Le redko naletiš na proizvod, ki bi nasproti Vrazovi recenziji bil bolj dovršen; navadno so kakor slaba kopija proti živemu originalu. Čuditi se je tudi, da so daljše pesni v njih redke in da drobiž sovsema prevlada. Pa ko bi bil drobiž vsaj dober! Ko bi bil n. pr. tak, kakoršen je v dobro poznani Erbenovi zbirki čeških národnih pesni, ali tudi za neke stopinje slabši —, a to nij. Ne le, da so v estetičnem oziru skoro brez veljave, posvetijo še prav rade v take oddelke národovega življenja, kjer je figovega peresa najbolje treba. Nazori, ki so tu izraženi o družinskih, človeku svetih rečeh,

dalje o predmetih, kateri so govorici navadno nepristopni itd., so tako surovi, da me obhaja misel, da niso národova lastnina, ampak proizvod tiste pesniške šole med Slovenci, ki je s svojim duhom zakrivila pesni, katerih se pri nas na cerkvenih shodih in po božjih potih kot navržek na vsakovrstne slaščice prilepljene največ spravi med čita-joči kmečki svet. —

Naj nikdo teh opazek ne razume napačno in vzlasti naj se ne stavi moja razsodba v kakoršno koli dotiko z nabiralci naših narodnih pesni. Nabiralce za to odgovorne storiti, da njihov trud nij v pravi razmeri k nabranemu gradivu, bi čisto neopravičeno bilo. To omenivšemu mi pa tudi ne bode nihče za zlo vzelo, ako naravnost izrečem mnenje o predmetu, katerega smo se mimogrede dotaknili. Kakor namreč, bi kratko ponavljaše opazil, visoko cenim trud nabiranja, kakor sovsem priznavam ovire, katere je nabiralcem pri njihovem poslu premagati, vendar mi nij mogoče prikrivati, da najno-

vejše, vsled „matičnega“ poziva vzbujene zbirke nikakor ne dosežejo, posebno ne kvalitativno, v Vrazovi ostalini navrhovatega narodnega blaga. Kje so temu iskati uzroki, bodem skušal kasneje pokazati; poprej pa naj bode povedano, kar je v najoži dotiki s predmetom, o katerem se nam je tu izjaviti.

II.

Kritična izdaja zahteva, da se jemlje ozir na vsakovrstne varijante ali recenzije. Da se pa to doseže je treba primerjati ne le rokopisno, ampak tudi vse že tiskano gradivo. Sploh bode zavzimala „matična“ izdaja vse do zdaj nabrane narodne pesni, se ve da le, kolikor se to sklada s terjatvami sočasne nauke. A ne le narodne pesni, tudi vse drugo narodno blago bode dobilo svoj pripravní oddelek, kar mi skoraj nij treba posebno naglašati, kajti vsakdo ve, da iz nár. pesni samih še nij poznavati vsega narodnega duševnega bitja. Gledè pesni

posebej se pa ravno tako ob sebi umeje, da pridejo tudi one v knjigo, katerim v Vrazovi zbirki ni niti sledu niti tiru; izdaja naj bode zrcalo vsega narodnega pesništva in zato mi služi pri urejanji pesni poleg temeljne Vrazove nabire in druge rokopišne tvarine tudi Kastelčeva „Čbelica“, „Koritkove“ pesni kranjskega naroda, Janežičeva knjižica: „Slovenske narodne pesme, prislovice in zastavice“, Vodnikove pesni (oddelek: „Nár. pesni nabrane“), Valjavčeve in Hicingerjeve nabire, razni tečajji „Novic“ in „Glasnika slovenskega“ v katerih je zabilježeno posebno mnogo narodnih pesni. Kdor me še na druge zbirke opozori, mu bodem hvaležen in ustregel bode tudi domači stvari, ker bode pripomogel knjigi k večji popolnosti.

Nekterih zbirk pa iz dobrih vzrokov nijsem tukaj navel, koncem ker nijso za rabo. Taka zbirka je Dajnkova, tedaj je nijsem vštél med pomočne knjige; Ahaceljeve pesni pa ravno tako malo hodijo v poštev kakor n. pr. Volkmerjeve ali Vodovnikove.

Od nekega človeka zapeta pesen še dolgo
nij národna, to naj pomislijo, ki prištevajo
take poskušnje med národno svojino, tudi
drugih nazivo-národnih je nekaj natisnenih, ki
nemajo pravice med prave národne uvrstene
biti. Po večem so legendarnega zadržaja,
rodile so se še le v novejem času, in so
imele ali še imajo namen posvetne pesni
izpodrivati. Nenárodna snov in narodni svet-
ni varijanti, iz katerih so bile preustrojene
jih očitno osvedučijo za to kar so, — za
plagijat pobožnih a malo zvedenih in še manje
za visoko ceno ustnega slovstva vnetih pev-
cev. Izvirnik, iz katerega se je legenda iz-
cimila, je večkrat ušel pozabljivosti, kjer ga
pa národna usta niso več ohranila, se da
po analogijah vsaj precej sigurno njegova
podoba slutiti. Način raziskavanja v tem po-
sebnem primerljeji je enak onemu, ki je na-
vaden v primerjavnem jezikoznanstvu in s
kojega pomočjo moremo n. pr. narisati kul-
turno stanje slovanskih narodov v dobi vzajem-
nega njihovega bivanja v zakarpatskih po-

krajinah, dasi prvotni slovanski jezik poznamo le po primerjanji posameznih slovanskih jezikov t. j. po rekonstrukciji. — Toda v posamesnosti se nam tu nij preveč spuščati, ostanimo torej pri splošnih načelih.

Pri tako razširjenem gradivu se nij čuditi, da te srečujejo isti pesni dvakrat in večkrat. Vpraša se, kako počenjati s tacimi? — Kjer je tradicija v vseh prepisih enaka, ne bode težko; drugače je pa, kjer so razlike take, da je treba za temeljni tekst se odločiti. Temeljni tekst bode pa, ako je pesen v resnici narodna, gotovo tisti, kateremu gre ta prednost po njegovi notranji in zunanji dovršenosti; nikakor pa nij pesniška dovršenost merodajna, ako jo je stvarila umeteljna roka nabiralčeva — in v tem slučaju je dolžnost kritike določiti, kaj je odluščiti od narodnega umotvora. Kdor se je nekaj bolje udomačil v duhu ljudskega pesništva in je pozornišim očesom ogledoval njegovo sestavo ter je poleg tega natenčnije proučil tudi narodno pesništvo sorodnih narodov, se je mo-

ral prepričati, da tudi pri nas pesni niso redke, katerim se je pomagalo do dozdevne višje cene z različnimi popravami. Namen je bil dober, a se ne sklada s sploh veljavnim zakonom, da se narodna pesen priobči ravno tako, kakor je v ustih naroda udomačena, tedaj brez vsacih sprememb in dodatkov. Te napake se še rodoljub Ledinski nij čisto ognil, katerega smemo sicer prištevati med najboljše poznavalce našega narodnega pesništva, na katerega so imeli ti proizvodi jako blagodejen upliv. Svest sem si nasprotstva od marsikateri strani, ako izrečem mnenje, da „Mlada Breda“ in „Nuna Uršica“ v Ledinskega zadnji koncepciji od leta 1856 imate mnogo umetno stvarjenih življev v sebi, — ali ne morem drugače in zagotavljam, da se ta misel nij brez globljega raziskavanja in preudarjanja v meni utrdila. Razloge bodem na dotičnem mestu obširniše objavil, a tu omenjam le, da národno pesen napak razume, kdor meri njeno vrednost po vrednosti umetnih pesniških izdelov. Često

národno pesen ravno to posebno označuje, kar se pri umetni šteje med pege. Pripoznano je od najboljših literarnih zgodopiscev in veljá za vse národe, da národna pesen prezira vsako pesniško arhitektoniko in najlepši národni proizvodi so često čisti, ki so najbolj prosti verig poetičnega formalizma. Zato je po mojem mnenji čisto nesrečen nazor enega najveljavnejših sočasnih slovanskih kritikov, primerjati národne pesni z naj dovršenejšo mozaiko; vse drugo prej, kakor to. Tu je toliko predorov, da bi naredila mozaika prav zopern vtis, tako zopern kakor postane vtis prijeten, ako cenimo vrednost národnih pesni po njih samih. Resnična je tu gotovo trditev, da je v njih vse kolikor mogoče kratko (le ruske in srbske epične so večkrat nepotrebno raztegnene), časi celo zaradi kratkosti ná videz temno in da je mnogo zamolčanega, kar bi umetni pesnik povedati ne zamudil; a se tu ne izreče, ker si slušatelj ali čitatelj to lahko sam dostavi. Skratka, pesen je taka, da sili tako rekoč

k popravam, dostavkom in družemu enacemu prenašanju vsacega, ki kmalu ne ugleda, da je vse to, kar prišteva k napakam poetične koncepcije, značajna lastnina narodnih pesni. In ravno tej napaki se je bil uklonil po mojem preverjenji tudi Ledinski v svojem drugem prepisu pesni „Mlada Breda“ in „Nuna Uršica“, ki je narodnemu pesniku s tem hotel pomoči, da je oblikovne netočnosti popravil in misli v natenčno logično zvez strinil; a ravno po tem početju dobila je pesen nenárodno lice, mesto da bi se, kakor mu je bila dobra nakana, pokazala v svoji prvotni dovršenosti. Tedaj mi pa tudi pri omenjenih dveh pesnih nij temeljni tekst Ledinskega recenzija od leta 1856 (v dr. Bleiweisovem: Koledarčku) ampak ona po istem nabiralci v 5. zvezku Kastelčeve „Čbelice“ l. 1848 priobčena, veliko manj dovršena a toliko bolj národna. — Toliko naj bode o glavnem vprašanji glede varijantov opomneno. Stvar je v marsikterem oziru mučna; povsod pa mora načelo biti, se ogibati zgolj

osobnih mnenj, marveč se držati denes v tem oziru sploh veljavnih in od stroge kritike podprtih nazorov, kako se vesti pri razredbi in porabi različnih recenzij. Po njih se, menim, tudi jaz ravnam; če imam v gori navedenem posebnem primeru prav ali ne, naj razsojajo učenejši in bolj skušeni od mene, in naj me podučijo, ako sem na krivem potu, predno bodo pesni vsled navedenega nazora končno drugače urejene, kakor to utegnejo marsikateri želeli. Sicer pa bode imel vsakdo priliko se lahko odločiti tudi za drugo recenzijo, nego je moja, kajti vse v kadem oziru spomina vredne razlike bodo vestno pod črto temeljne besede zaznamnjane.

Takisto se bodo na tenko zaznamovale tudi vse konjektуре, ki utegnejo biti potrebne vsled očitno netočnega zapisa kake pesni, da pride po tej popravi vsaj smisel v stavek. To je pa tudi edina sprememba, katero kritika dopušča, ker to nij nikakoršna sprememba pesni, ampak gola poprava

nabiralčeve, od národnega pevca ne zakrivljene zmote.

S tem pa uredba še nij dovršena; treba je tudi, da se pesni uvrste druga poleg druge takisto, da je v celem delu prava sistema t. j. da pridejo posamezne pesni po zadržaji ali snovih v predele, kar pregled olajša in vse pesni nekako v celotni organizem spravi. — Ako že pri primerjanji in cenitvi razlik (varijantov) posel vredovanja nij lahek, je tu brez primere teži, kjer gre ne le na to, vse rabljeno gradivo po snoveh točno razvrstiti, ampak tudi se opravičiti, zakaj n. pr. ta pesen nij uvrstena med izvirne slovenske národne, zakaj ne druga med mitologične, kakor nekateri zahtevajo, zakaj ne tretja med prvotno zgodovinske itd. Tu je treba strogega prispodabljenja; preiskava prestopi mejnike domačih národnih pesni in tudi mejnike pesništva samega ter se ne ogleda le po národnem pesništvu slovanskih in kolikor treba bližnjih národov, ampak tudi po raznih oddelkih primerjavnega sta-

rinstva, posebno bajeslovja i. dr. Poglejmo tudi tu malo malo bliže, kako nam je v tem slučaju postopati, da ugajamo zahtevam kritike.

III.

Pokazati na eni strani, kaj je izključljiva lastnina slovenskega národa, na drugi pa določiti, kaj ima z družimi v prvi vrsti s slovanskimi národi vzajemno, oboje doseči je le mogoče po vestnem primerjanji dotičnega gradiva. Izmed zbirek slovanskih národnih pesni rabim v ta namen te-le: Rybnikovega, Kyrêjevskega, Jakuškino in Šejnovo zbirko velikoruskih, Metlinskega in Kuliševo maloruskih, Haupt-Smolarjevo sorbskih (-lužičkih), Erbenovo, Sušilovo in Kolárjevo čeških (z razrečjem moravskim in slovaškim), Vukovo, Petranovićevo, Milojevićevo, Jukićevo, Marjanovićevo in Kurelčevo srbsko-hrvaških ter Bezsonovo, Miladinovo in Verkovićevo bolgarskih národnih pesni. Le poljskih zbirk mi do zdaj nij bilo mogoče tako primerjati; sta-

rejših mi nij nikakor več dobiti, novejše pa razen Rogerjeve (Pieśni ludu polskiego w górnym Szląsku) menda nobene nij. — Za naše čveterovrstne poskočne so mi ugajale zbirke štirskih in koroških nemških narodnih. Pod upljivom naših sosedov se jih je precej razširilo tacih kitic med nami, večkrat na kvar dobrega okusa. A jih je tudi obilo število čisto izvirnih slovenskih in se oglašča v njih posebno živo vzlasti zdrav humor in neka lahkomiselna národna filozofija. Ali je upljal na ta drobiž tudi italijanski živelj, se še ne upam določiti. Posebno za kraje, kjer mejaši naša narodnost z italijansko, so vse dosedanje meni znane zbirke sila borne in vsaka sodba bi bila prenagljena, dokler nam ne bode поблиže znan obširni trud prof. Baudonina de Courtenay, kateremu naj bi se skoraj posrečilo svojo obširno zbirko po Goriškem nabranih slovenskih pesni priobčiti.

Kjer ima primerjanje samo negativen dosledek, nam je govoriti o pesnih, samo

slovenskemu narodu lastnih. Nastale so še le na slovenskih tleh ali se vsaj ohranile le v spominu tega národa, ker varijantov pri družih národih badavo iščeš. Nekatero imajo že ves tako odločno lokalni tip, da se ti sploh razlike drugod iskati zdi nepotrebno. Nasproti temu se pa opeva v drugi pesni zopet tako navadni motiv, da se ga nobeno národno pesništvo ogniti ne more; v tem slučaju bi se drugod varijanti dobili, a iskati jih bi bilo ravno tako nepotrebno, kakor za sorodstvo sanskrtskega sunús z našim sin ali sanskrtskega smas z našim smo vse stare in nove arijske (-indoevropske) jezike z vsemi narečji in podnarečji v teh dveh besedah za dokaz navesti. In tako tudi v pesni. Dokler nam ne bodo sorodna ljudstva znana, pri katerih je n. pr. ljubezen nepoznano čuvstvo, dotle so analogije nepotrebne za kitico:

„Ljubezen je bila,
Ljubezen še bó,
Ko mene in tebe
Na svetu ne bo.“

Tako je menda tudi povsod navada, da se mladi ljudje objemljejo in poljubujejo in poreče se tudi drugje z nami:

„Ga imam fantiča,
Ga ljubim zvestó,
Ga k sebi pritiskam
Kušujem ljubo.“

Analogij za take in enake mednarodne ali vzajemno národne stvari iskati bode vselej vspešno; ali nauka ima malo hasni od tega, ker se jej prav za prav nekaj pové, kar se ob sebi umeje. — Vse drugače je to v opevanji snovi, katere nij da bi je moral vsak národ poznati in katere dadè enemu ali več národov individualni značaj. Tu je primerjanje potrebno in kako koristno je, ve vsakdo, komur so znana novejša slovan-ska raziskavanja na tem za kulturno zgodovino vелеvažnem polji. Da čitatelj razvidi, kaj mislim, mu to pojasnem na samo enem primeru po istem načinu, samo malo krajše, kakor bode ves ta oddelek v uvodu k slovenskim národnim pesnim razložen. V Va-

ljavčevi premalo poznani, klasični zbirki narodnih pripovedek beremo pesen, katera naj cela tukaj stoji. Glasi se:

Po vrtu je špencirala,
Pa rožice nabirala,
De si bo pušelje delala.

Iz rožmarina nemškega
In nageljna rdečega,
In nageljna rdeč-ga.

S solzami ga je spirala,
S črno nitko povijala,
S črno nitko povijala:

„Al' živ si, Anzelj, al' mrtev,
Po pušelje vendar boš prišel,
Po pušelje vendar boš prišel.“

Enajst je ura vdarila,
Anzelj na okence trkljá,
Anzelj na okence trkljá;

„Al' živ sem Anzelj al' mrtev,
Po pušelje vendar sem prišel,
Po pušelje vendar sem prišel.“

Z eno rokó je odpirala
S ta drugo ga je obimala,
S ta drugo ga je obimala.

Hitro se je napravila,
De bo z Anzeljnom rajžala,
De bo z Anzeljnom rajžala.

Na konjiča k seb' jo posadi,
In hitro hitro mi zdrči,
De vse spred njih nazaj leti.

Kamor predeleč prideta,
Do jen'ga polja ravnega
Do jen'ga polja ravnega:

„Poglej poglej dekletce ti,
In pa povej, al' strah te ni,
In pa povej, al' strah te ni.

Luna in zvezde svetijo,
Mrliči hitro jezdijo,
Mrliči hitro jezdijo.“

„Kaj bo me strah, kak bo me strah?
Sej s' ti pri mên', moj Anzelj mlad,
Al' pusti v miru mrtve spat';

Luna in zvezde svetijo,
De nama kraj' čas delajo,
De nama kraj' čas delajo.“

Še hitriše naprej drči,
Da vse spred njih nazaj leti,
Da vse spred njih nazaj leti.

Že spet ji prav' in govori:
 „Poglej poglej dekletce ti,
 In pa povej, al' strah te ni.“

Luna in zvezde svetijo
 Mrliči hitro jezdijo,
 Mrliči hitro jezdijo.“

„Kaj bo me strah, kak bo me strah?
 Sej s' ti pri mên', moj Anzelj mlad,
 Al' pusti v miru mrtve spat'.

Luna in zvezde svetijo,
 De nama kraj' čas delajo,
 De nama kraj' čas delajo.“

Še hitriše naprej drči,
 De vse spred njih nazaj leti,
 De vse spred njih nazaj leti.

Še v tretje prav' in govori:
 „Poglej poglej dekletce ti,
 In pa povej, al' strah te ni.“

Luna in zvezde svetijo,
 Mrliči hitro jezdijo,
 Mrliči hitro jezdijo.“

„Kaj bo me strah, kak bo me strah?
 Sej s' ti pri mên', moj Anzelj mlad,
 Al' pusti v miru mrtve spat';

Luna in zvezde svetijo,
De nama kraj' čas delajo,
De nama kraj' čas delajo.“

Še hitriše jo zadrči,
De vse spred njih nazaj leti,
De vse spred njih nazaj leti.

Kamor predeleč prideta,
Do britofa žegnanega,
Do britofa žegnanega.

En grob se tamkaj razdeli,
Anzelj se v njega položi,
Anzelj se v njega položi.

Na črni grob se j' zgreznila
Svojo dušo izdihnila,
Svojo dušo izdihnila.

Kdor si kedaj bral Bürgerovo Lenoro, ali ti nij prišla hitro v spomin, ko so ti hitele oči po predstoječi naši narodni pesni, razpravljajoči isto snov? Ali te nijso obšinile takoj misli, da je naša pesen le izposojenka in tedaj nema pravice do prostora med našimi domačimi? A vendar je to mnenje ravno tako krivo, kakor hitro stvarjeno. Slovenec

e to pesen, ki ima sila star povod, že davno pel, ko svet niti Bürgerja niti Bürgerjev še poznal nij. Isto snov mi je lahko dokazati v ravno tako lepem pripovedanji v ruski, češki, srbski in bolgarski tradicionalni literaturi; isto snov, iz narodovih ust povzeto, so rabili razni slovanski pesniki za umeteljne proizvode, ne naslanjaje se nikakor na Bürgerovo Lenoro, katera ima ravno tako koren v nemški narodni tradiciji, kar nam pesnik sam potrjuje. Pesen istega zadržaja ima dalje Litvan, pozna jo skandinavski sever (prim. Eddo), pozna romanski jug, — s kratka, njena snov je lastnina celega arijskega (indoevropskega) debla. Napačno je tedaj ruskemu pripovedovanju iskati turanski izvirnik, ravno tako napačno, kakor je napačna želja, vso rusko narodno epopejo po Stavovi razlagi (prim. Věstnik Evropy od l. 1868) po vsej sili spraviti v mongolsko igo. Snov, katero imamo ravno v mislih, je prvotno mitologična in se opira na idejo, da mrtvaci nemajo v gomili miru, ako sorod-

niki ali v ljubezni strinjani preveč po njih žalujejo; zato pride mrtvi po živega in ga spravi v svoje podzemno bivališče. Zadnje zopet nij druga, kakor nejasni spomin na starodavni družinski običaj, da žena moža ne sme preživeti ter mora ž njim vred v grob. Ta običaj nam je znan pri raznih starih arij-kih národih: Trakih, Getih, Grkih, Germanih, a posebno Indih, pri kojih se je vsled tega običaja vršilo sožiganje vdov, kar utegne pomen imeti, da vezi ljubezniti tudi smrt razdreti ne more.

Sicer bi se dala o celem predmetu obširna razprava napisati, a m. n. m., da more že iz povedanega vsakdo povzeti, zakaj gori navedeno pesen stavim med mitologične, dasiravno se jej na prvi mah tak izvod ne vidi. — Mitologična je ravno tako pravljica (v Valjavčevi zbirki str. 239), ki v nevezani besedi isto pripoveduje. Sploh je opazovati, da je med pravljicami in pesnimi te vrste najožja zvez in nij mogoče enih brez drugih poznati. Pri prisposodabljanji je

treba na oboje ozir jemati, ker nij nenavadno, da se ista snov v tem jeziku v pesni, v drugem v prozi obravnava, a se tudi v istem jeziku često oboje nahaja. Tudi o tem še nekoliko besed v prihodnjem.

IV.

Tako prisposabljanje prozaičnega in poetičnega narodnega blaga je naši nauki jako koristno, a posveti tudi često v posamezne dobe ustnega slovstva, kar nam naj tudi en primer izmed mnogih razjasne.

Bolgarska tradicija pozna v jako poetičnih barvah napisano pričo o ženitvi Solnea z lepo Grozdanko, Slavkino hčerjo. Pesen nam pripoveduje, da je tri dni in tri noči solnce trepetalo in ne zahajalo, čisto očarano od lepote krasne Grozdanke. Vsled Solnčeve zakletve, da ne bode več sveta razgrevalo in vsled prošnje Solnčeve matere je vladar neba venčanje dovolil in tudi določil, kako Grozdanko vzdigniti iz zemlje na nebo. Spustili so ravno na Jurijevo

zlato zibelj na zemljo, v katero se Grozdanka vsede in ziblje. Mahoma spuste tudi meglo na zemljo in ta potegne zibelko kvišku. Slavka zdihuje in govori hčerki: „Devet let sem te redila, devet let ne smeš govoriti niti s tastom niti s tašo niti z ženinom“. Materin svet je Grozdanka zvesto spolnila in nij govorila devet let z nikomer. Solncu se je zelo užalilo; mislivši da je Grozdanka nema in sprevidev, da se z nemo venčati ne more, si izbere drugo nevesto in določi, da Grozdanka pri venčanju kumuje. Pri tej priliki je svetila in zamišljena užgala nevestin vel, kar je prouzročilo, da jo je nova nevesta klela slepico in nemico. Grozdanka zdaj spregovori; to Solnce tako razveseli, da se od nove neveste poslovil in se z Grozdanko venča. (Primeri: Pokazalec Rakovskago I. Odesa 1829 str. 127-129.)

V naših narodnih pesnih iščeš zastonj analogij za bolgarsko, a dobiš pripovedko v nevezani besedi (prim. Slov. Glasnik X. 93 o Solncu i Nasti), katera se kolikor le mo-

goče s pesnijo strinja, samo da ima bolgarska koncepcija starejše lice, kar slutnjo dopušča, da je korenina naši tradiciji tudi v pesni iskati. Obe recenziji pa ste za slovansko starino imenitni, ker je bajeslovna snov v njih tako plastično izražena, da nauki nij mogoče družega smisla v njih iskati. A ne samo to; obe nas peljete v ono rano dobo, ko se je baš prvotni fizični nazor mitov jel vsled nastale metafore spreminjati v nazor, ki si je mislil natorne prikazni v človeški in živalski podobi. Naša priča sicer že govori o posebljenem solnci, a ga še ne imenuje Dažbog ali Dažd-bog ali celo z imenom kakega heroja slovanskih epičnih pesni, ampak naravnost solnce. V tem oziru je naša pripoved po mojih mislih starejša od one, ki isto snov, izvzemši drugi oddelek, v Eddi opeva in kjer se pripoveduje, da je Freyr iz Hlidskialfa vse svetove opazujoč ugledal na severu v Jötunheimu deklico, tako ljubno in lepo, da so od odseva njenih lakti vsi sve-

tovi se lesketali. Po njej hrepeneč nij mogel niti spati in je poročil po Skirniru svojemu očetu, da neče več živeti, ako prelepega dekleta ne dobi. (Pogl. celo pripoved, pri Simroku: Edda str. 27-32.)

Za staroskandinavski mit je morala nauka dognati, da je v Freyru misliti solnce, v naši priči pa je to nepotrebno, ker se na istem mestu solnce itak samo imenuje. Ravno to pa dela našo tradicijo po obliki starejšo od sorodne staroskandinavske in pri naučni razvrstitvi národnega gradiva bode morala ta naša priti med primere za ono dobo razvoja mitovslovanskih, katero nauka smatra za naj starejšo in od katere je skandinavska v obliki za celo stopinjo mlajša. Razumeje se pa samo ob sebi, da oblika snovi bistveno nikakor ne predrugači. Kolorit je v našem sporočilu starejši, a podoba sama je konci vendar le ista in se jej starinstvo ne bode moglo oporekati. Ker smo jo dokazali za germanščino in slovansščino in na izposojjo nij nikakor misliti,

smemo pa dalje tudi sigurno sklepati, in to tukaj navdarjam, da se nij rodila na slovan-
skih tleh, ampak najmanje kaže v tisto
dobo, ko še Germani od Slovanov
niso bili po jeziku strogo ločeni,
tedaj vsakako pred dobo slovan-
skega prajezika (grund-sprache), dokler
se ne bodo dali n. pr. indijski ali eranski
varijanti, vsled katerih bi se naš mit še v
starejšo dobo mogel pomakniti.

Ali še na drugi strani se pokaže, in
tukaj že na istem primeru, natančno razis-
kavanje plodovito in se mu nobeden kritični
vredovalec nár. pesni ne more odtegniti.
Za drugi oddelek bolgarske in slovenske
priče dobi pazljivi preiskovaloc analogij v
celi vrsti pripovedek raznih azijskih narodov.
Ta oddelek je drugej epizoda pripovedek,
katerim je tudi v starih letopisih sledu.
Saxon gramatik, ki je starejšo dobo
danske zgodovine po národnem pripovedanji
spisal, nam v 7. knjigi svojega dela javlja
zgodbo o Otharu in Syrithi, prekrasni in od

mного strani snubljeni hčerki kralja Syvalda. Ona si je izprosila od svojega očeta dovoljenje, da sme samo enega vzeti, kateri bi jo pripravil mu v oči pogledati. Tudi viteški Othar jo je snubil, a je nij mogel pripraviti, da bi ga pogledala. Sklene toraj na videz drugo nevesto si poiskati. Ko pride dan poroke, je novi nevesti morala Syritha v spavnicu svetiti. Luč bolj in bolj dogori in že na Syrithine prste šviga, — a ona roke ne odmakne in je videti, kakor bi vročine ne čutila. Še le, ko jo Othar prijazno opomni, da je njena roka v nevarnosti, povzdigne oči in ga ljubeznjivo pogleda. Othar se na videz od neveste poslovil in s Syritho venča.

Ta lepi motiv, kojega je porabil, mimogrede povedano, nemški pesnik P. Heyse za obsežno epično pesen (pogl. gesammelte novellen in versen Berlin 1870 str. 351—413), posnel je Saxon, kakor je dokazano, iz starinske pesni, ki je bila po učnem sporočilu zapisana. Spomina vredno je, da je isti

motiv baš v Islandiji še denes v isti uredbi med národom ohranjen in sicer kot konec po vsej Evropi razširjene pravljice o Griseldi.

Tudi za to snov se je pa hotelo dokazati, da je bila nekdej lastnina samo enega národa in da je še le v zgodovinskem času dospela do raznih evropskih národov, nekaj po Mongolih, nekaj po Turcih. Morala bi se tedaj pri vseh evropskih národih, kjer jej je le koli sledú, izbrisati iz vrste izvirnih motivov. Da je to mnenje čisto krivo, pokaže ti, da o germanski ne govorim, slovenska in bolgarska priča do dobra, katerim najhujši skepticizem bajeslovnega jedra vzeti ne more. Tako tedaj naša národna poezija ne le posveti v národno slovstvo sorodnih národov, ampak utegne tudi merodajna biti pri rešitvi važnih vprašanj. — Kolikor morem zdaj gradivo pregledati, se je v tem oziru marsikatero pridobitve za národno starinstvo nadejati in je tudi že nauka denes tako daleč dospela, da se more

raziskavanje po čvrstih vodilih ravnati in na trdni temelj opirati.

Večkrat kaka slovenska priča ali pesen še le potem dobi svojo pravo ceno, da jej je dobiti dovršenejših paralel pri družih národih, katere nam pokažó, kakova je bila njena prvotna podoba. Slovenska priča je često tako nepopolna, pokvarjena in zanemarjena, da jej ne moremo nobene posebne veljave pripisovati. Nabiralčev nalog je zdaj, tacih prvotniših koncepcij iskati in ako se mu posreči jo dobiti, slovensko ž njimi primeriti. Tudi tu naj primerom dejanski pokažem, kaj mislim.

Med národnim slovenskim blagom, katero mi je maja meseca t. l. poslal g. Križnik, črevljar iz Motnika, nahajam pravljico, ki se tako glasi: „Ubožen kmet je prosil žida, da mu je posodil 30 žakljev denarjev. Kmet denar porabi; žid ga pa terja in slednjič toži. Kmetova žena si je pa izmislila zvijačo, ker je žid terjal pol jezika za vračilo. Žena gre in prosi sodnika, da bi smela so-

diti, — kar jej je rad obljubil. Prosi ga še za njegovo obleko, katero jej tudi dá. Dan tožbe pride; kmet in žid stopita pred sodnika. Žid hoče od kmeta pol jezika; sodnik (žena) pa reče, da naj mu ga odreže, pa ne več ko pol; ako ga bo več ali manj, ga boče pa on tudi židu. Žid se boji in dá še 30 žakljev denarja kmetu rajše, kakor da bi mu jezik rezal.“

Kar slovenska v malo vrsticah, nam jako obširno, z dramatično živostjo in v lepi novelistični obliki pripoveduje hrvatsko-srbska, v Bosni zapisana priča: „dram jezika“ (Kolo VI. str. 11—20). Ako jo primerjamo z enako pripovedko v srednjevekem slovstvenem spomeniku „Gesta Romanorum“ (v Oesterley-jevi izdaji, izišli l. 1872 v Berolinu, st. 603—607) in z novelo Fiorentini-jevega „il Pecorone“ (giorn. 4. nov. 1.), katera je tudi služila Shakespeareu za snov „Beneškega trgovca“ (the merchant of Venice), — lahko po tem potu sklepamo, da je tudi naš národ imel

to pripoved nekdanj veliko bolj dovršeno, nego je ona, katero smo tu ponatisnili.

Tudi v svoji žalostni sedanji obliki tedaj ta priča nij prezirati in se pokaže njena vrednost še bolj, ako jej pridemo po znanstvenem potu do pravega jedra.

V tej priliki se pa pokaže, da jo imamo staviti med redko število starih kulturnozgodovinskih, natančnije pravnozgodovinskih pripovedek. Njena glavna misel je upor proti nekdanj mnogo veljavnemu običaju, da so smeli upniki z dolžnikom vse storiti, celo truplo njegovo razrezati, ako nij bil kos, dolgov o pravem času plačati. — V naši pripovedki iskati bajeslovnih ali pa religioznih predstav, ktere imajo koren v buddhizmu, nij potrebno, a tudi nij dovoljeno, ker se ista snov dobi tudi v mlajši Eddi, na katero nij imel nikdar in nikoli nobenega upljiva. Preje bi se še ne moglo misliti na romanščino, ker se je ondi tradicija mogla najživejše razviti

in ohraniti vsled stroge in vstrajne veljave, katero je imel ta pravni običaj pri Rimljanih.

Po tacem primerjanji slovenskega ustnega slovstva z drugimi, se bode pokazalo, kaj ima slovenski národ z družimi národi lastnega, kaj je njemu samemu prištevati in kaj si je v poznejših časih od svojih sosedov izposodil. Z naučno porabo vsega gradiva pa bom skušal kolikor toliko pripomoči onim, katerim bode nalog, nam spisati slovensko kulturno zgodovino, katera nam je ravno tako potrebna, kakor kritična, obširna, splošna zgodovina našega národa.

V.

Izrekla se je v tem listu od čestite strani želja, naj bi se pri izdaji tudi naštele in tolmačile manj znane besede. Zagotavljam, da se nij nikdar na to mislilo, na leksikalne znamenitosti se ne ozirati, — a odkar sem se odločil po do zdaj razjasne-

nih načelih uredovati, je preziranje besedovja čisto nemogoče. Kjerkoli se tu pokaže beseda, katera je zdaj v narodnem govoru ali v pismu nenavadna, ali celo nepoznana, jo bode treba v pridjanem slovarčku zabilježiti in krače ali širše tolmačiti. Obširniša bode razlaga pri besedah, katerim je še le po natančni etimologiji mogoče točni pomen določiti, obširniša tudi tam, kjer je moje tolmačenje z dozdanjimi navskriž.

Naj omenim za drugi slučaj en primer na temelji starinske pesni, natisnene v „Slov. glasniku“ XI. str. 201 in duhovito razjasnene po Davorinu Trstenjaku v 27. tečaji „Novic“. Tam med drugim tudi bremo te-le vrstice:

„Drugič piska, zaroži,

Drug služabnik tu stoji;

Kaj se, kaj se po svet' godi?

Nam razloži služabnik ti.

Jaz pridem iz druge dežele,

Kjer Polkonji so doma

Za vojske navajeni,

Kot blisk so urni in strašni;
 Pesoglave uganjajo,
 Ki nič človeškega ne vedó.“

Kdor „Polkonje“ z učenim Trstenjakom slovenskemu in slovanskemu bajeslovju pripisuje, bi za dotično besedo v slovarji nekako zapisal: Polkonji = slov. bajeslovna bitja, pol človek, pol konj, podobna grškim Kentavrom in staroindijskim Gandharvam. — Jaz tega storiti ne morem, ker sem se prepričal, da smo ta bitja od drugod si izposodili. Besedi „polkonj“ sami na sebi iz zikoslovnega stališča nij nič oponašati; ali za bitje, koje pojem izražuje, iščeš po vsej slovanski mitologiji zastonj zdatnih analogij. Le v ruskih starejših spomenicih nahajaš redko nekega Polkana, a samo v spisih, kojih snov nij ruska lastnina, ampak romanskih narodov, vzlasti italijanskega. Italijanski izvirnik pa ima na vseh dotičnih mestih Pulicane in razlaga to ime z besedami: „era costui mezo uomo e mezo cane; cane era dal mezo in giù, e uomo era dal

mezo in su.“ — To so pa tudi edina mesta, kjer se o teh bitjih govori, — najboljše znamenje, da slovanska mitologija nema pravice do njih. S Polkonji in Pesoglavci so se slovanska ljudstva seznanila še le po onih srednjevekih ptujih spomenicih, katerim na čelu stoji roman o Aleksandru velikem in o trojanski vojni, slednja se ve da ne po Homerovem, ampak po sporočilu poznih zgodopiscev. Iz knjige so šle te in enake pripovedke tudi v narodova usta in se je kak ostanek časi ohranil med drugim narodnim blagom, kakor n. pr. v ravno navedeni narodni pesni, v kateri se je med domače bajeslovno zlato tuja primes vrinila. — Tako sodim o naših „Polkonjih“ in „Pesoglavcih“; ako bode trebalo, se izjavim na drugem mestu o istem vprašanji obširniše, ker za vsestransko dokazovanje tukaj nij prostora. —

Tudi pri sestavljanji slovarčka se je tedaj kolikor mogoče držati kritičnega pota in se kratkosti na ljubo ne smejo prezirati

vprašanja, katerih se moramo prej ali slej vendar-le lotiti

Še eno je, kar nam je tu mimogredé vsaj opomniti, in to je estetično razlaganje nar. pesni. V to se ne bomo spuščali, ker bi bilo nepotrebno delo. Lepoto narodne pesni ugleda vsakdo sam, ravno ker je pesen narodna. Sicer pa naj tu gleda vsak s svojimi očmi, in čuti s svojim srcem. Če je kje, je tukaj razlagalčeva pomoč odveč in se nam tedaj estetičnega razlaganja ne bode dotikati

Če se pa tudi posreči, zbirko po razglašanih načelih urediti, vendar uredba v dveh točkah ne bode mogla ustrezati strogim naučnim terjatvam.

Prvo je to, da se ne morejo pesni z vsemi drobnimi razlikami dotičnih slovenskih narečij in podnarečij tiskati, ker jih je le peščica tako zapisanih, da na točnost razlik nij dvomiti. Da bi pa vredovalec besede vsestrano toliko ugledil, da se razrečje čisto pokaže, že zarad

tega ne gre, ko bi tudi smel, ker se za dialektologijo med nami še skoraj ničesa nij storilo. Res, da je Stanko Vraz tû in tam v rokopisu tû in tam dialektične spremembe delal, kakor vidim, ali spremembe nijso nikdar sezale črez granice štirskega narečja, katero je pa St. Vraz, na tem prostoru rojen, izvrstno spoznal, kakor nobeden njegovih vrstnikov. — Ne ostaje tedaj druga, kakor pesen v sedanji pisovni slovenščini natisniti, in kar se v zbirkah za slovensko dialektologijo dobi, v posebnem oddelku predgovora naslednjim preiskovalcem v prid načrtati.

Drugo zopet je to, da je pri veliki večini pesni domovinski list tako površno označen. Imenuje se navadno samo dežela, redkokrat vas — a o pevcih in pevkinjah izveš toliko, kakor nič. In vendar je oboje zelo potrebno, kar vé vsakdo, komur je narodno pesništvo le nekaj поблиže znano. Prihodnji nabiralci naj bi na vse to

posebno pozorno gledali, da se kasneje vsaj nekaj dosedanja napaka popravi.

VI.

Do zdaj smo samo o tem besedovali, kako bode treba gradivo urediti; ne bode odveč, ako odgovorimo še na vprašanje, kaj se bode iz vsega gradiva v zbirko vzelo? Odgovor je kratek: Vse, kar je nedvomljivo narodova lastnina, in je vsaj tako, da duševne vrednosti narodove ne omadežuje. Nij treba, da je pesen estetično dovršena; da le posveti v kakov oddelek narodovega življenja in njegove zgodovine, ali nam osvedoči njegovo mišljenje o stvareh, ki ga obdajajo, o natornih prikaznih, o religioznih, pravnih nazorih i. t. d., i. t. d. Tu se vam pa nij treba ustrašiti motivov, ki n. pr. ljubezen opevajo; tudi nij nam prikrivati, da narod s svojim zdravim humorjem nobenemu stanu ne prizanaša; pustimo mu besedo tudi v kočljiviših stvareh, njegovo modrstvo je vendar-le pravo, če se

tudi ne sklada z onim, ki je v salonu navadno. Z eno besedo, pokažimo mu v tem zrcalu, kakov je, ne le v svojih prednostih, ampak tudi v slabostih. Saj poleg jezika narod nič bolje ne označuje, kakor njegovo duševno blago. Ako hočemo podobo vso in celo imeti, ne smemo posameznih potez iz nje brisati in tudi ne na njej krpati. Narod pa tudi sme pričakovati, da mu zopet damo, kar smo od njega dobili. —

Čemu vse to tukaj omenjam? Zarad tega, ker smo v nekaterih sem spadajočih vprašanjih s svojimi nazori še v povojih. Pri vseh družih slovanskih narodih bi imel vredovalec lahek posel v tem slučaju, samo pri nas ga še denes nemá, ker je prepričanje večine proti njemu. Spomini iz polpreteklega časa so jako podučni in kažejo, kako daleč se v slovstvu zagazi z otročjo bojaznijo pred navadnimi človeškimi čutili. Pred sabo imam spis slovenskega pisatelja, neduhovnika, od leta 1856 o slovniškem predmetu. Ker je razmere poznal in vedel,

da je pri nas ljubezen le imenovati že velik greh, si je z nekim citatom tako-le pomagal:

„Kdor če pa vedit',
Kaj je lj,
Mene naj vpraša,
Jaz mu povém.“

Pesmi kr. n. I. 38.

Če bode uredovalec slovenskih narodnih pesni si tudi moral s pikami pomagati, onda bomo imeli cele strani samih pik. A ne le to, treba bode tudi skrbeti, kako takrat ravnati, ko se kaj bolj kočljivega opēva in utegnejo tudi že pike biti pohujšljive? Ti moj bog! narodovo prav pokvariti z narodnimi pesnimi, — ali smo res Abderiti 19. stoletja? Moralna statistika nam mnogo uzrokov pogube pravnosti našteva, a še nikjer nijsem med temi uzroki dobil navedeno: čitanje narodnih pesni.

Svojega stališča mi nij treba tukaj obširniše razvijati; držim se načel, kakoršna

so pri kulturnih národih denes sploh navadna. Terjatvam časa tudi na slovstvenem polji se le oni ustavlja, ki napredka národov ali ne vidi ali neče videti. Da ne bode nobene dvombe, pa že tukaj očitno izrekám, da me nij nikakor volja odmakniti se od svojih náčel; ako je tedaj večina „matičnega odbora“ drugih misli, naj bi je objavila, da še o pravem času uredovanje drugemu prepustim.

Slednjič še nekaj. Že gori je bilo omenjeno, da novejšé, vsled „matičnega“ poziva vzbujene zbirke ne dosežejo, vzlasti ne kvalitativno, v Vrazovi ostalini navrhovatega národnega blaga. Ako pomislim, koliko na malem prostoru prof. Valjavec nabere in dalje pogledam, kako se je izplačal trud profesorja Baudouina de Courtenay na Goriškem, me prešine mnenje, da je vendar med národom še mnogo dobiti in „odbor matični“ naj bi se stvari še enkrat poprijel, a to čvrsteje ko prvokrat. Nij dosta, da se samo veli národno blago nabirati, treba je tudi nabiralcem kolikor le mogoče trud olajšati in je o

njenem poslu podučiti. Med taka olajšanja pa spada, da se sestavi in tiska kaka stotina ali več vprašanj iz raznih strok ustnega slovstva. Po tem potu se je drugej prav obilo nabralo, in že naši najbliži sosedje Hrvati nam imajo dosta lepega in vrednega pokazati, kar se je dobilo vsled vprašanj „društva za povjestnicu jugoslavensku.“ — Ravno tako je svetovati, da dovoli odbor večim pisateljem primerne stipendije z namenom, da prehodijo vse kraje naše domovine in nabirajo. — Pa čemu bi to dalje razkladal, saj bode sl. odbor sam vedel kaj in kakó, ako sprevidi, da je treba nabirati predno bode prepozno.

Toliko za zdaj, ako bode trebalo, se kesneje še oglasim.

Lisiki

Pod tem naslovom bode „Národna tiskarna“ v Ljubljani izdavala zbirko spisov beletrističnega in znanstvenega zapopadka v zvezkih po 20 do 50 krajcarjev.

Prvi štirje zvezki so že na svitlo prišli in jih imajo na prodaj: „Narodna tiskarna“ v Ljubljani in Mariboru in sledeči bukvarji:

V Ljubljani: Janez Giontini; Jurij Lercher; Zeschko & Till; Otokar Klerr. — V Celovci: J. Leon; E. Liegel. — V Mariboru: E. Ferlinec. — V Trstu: F. H. Schimpf. — V Gorici: Karel Sohar. — V Celji: Karel Sohar. — V Ptuj: Vil. Blanke. — V Zagrebu: Leopold Hartman.

I. zvezek.

Stenografija, sp. dr. *Ribič*. — Životopisje, sp. *Rajč Bož*. — Prešern, Prešerin ali Preširen, sp. *Fr. Levstik*. — Telečja pečenka, novela, sp. *J. Jurčič*. — N. Machiavelli, sp. dr. *Ribič*. — Pisma iz Rusije, sp. dr. *Celestin*. — Trštvo z grozdjem na Ruskem, sp. dr. *J. Vošnjak*. — Čegava bode? sp. *J. Ogrinec*. — Narodni jezik in trgovina, spisal *L. Haderlap* 25 kr.

II. zvezek.

Ivan Erazem Tatenbah. Izviren roman, spis. *J. Jurčič* 50 kr.

III. zvezek.

Prvi poljub. Novela, spisal *J. Skalec* — Na črni zemlji. Novela, spisal *J. Skalec* 25 kr.

IV. zvezek.

Lepi dnevi. Spisal *Paulus*. — Plašč. Novela. Ruski spisal *N. V. Gogol*; poslovenil *L. Gorenjec*. — Nekoliko opazek o izdaji slovenskih národnih pesnij. Spisal prof. dr. *Krek* 25 kr.

